

1854
2001. JÚN 01
163

TANÍTÓK
ÉS
TANÁROK
SZÁMÁRA

MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK

3

2001. 41. ÉVFOLYAM

A szerkesztő bizottság elnöke:

Dr. Szendrei János

Helyettes: Dr. Varga István

A szerkesztő bizottság tagjai:

Dr. Frick Mária (Baja); Dr. Fülöp László (Kaposvár);

Dr. Lakotár Katalin (Szombathely); Dr. Miklovicz Árpád (Nyíregyháza);

Muhovitsné Újvári Klára (Győr); Dr. Nagy Andor (Eger); Nanszákné Dr. Cserfalvi Ilona (Debrecen);

Dr. Mágoriné dr. Huhn Ágnes (Szeged); Dr. Wirth Lajos (Jászberény); Dr. Zukovits Imre (Pécs).

Főszerkesztő:

Dr. Dobcsányi Ferenc

Helyettes: Rozgonyiné Dr. Molnár Emma

Szerkesztő:

Dr. Békési Imréné

A lap az Oktatási Minisztérium és a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző
Főiskolai Karának támogatásával jelent meg.

TARTALOM

Takács Gábor: Nevelni példamutatással célszerű	99
Varga Józsefné dr.: Merjünk-e magyarok lenni?	101
Pusztai József: Az Árpád Fejedeleme Általános és Művészeti Iskola tartalmi munkájáról	103
Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: A drámajátékok hatásvizsgálatai kisiskolások körében	106
József István: A drogproblémák megelőzésének és kezelésének formái Luxemburgban	110

MŰHELY

Dr. Domonkos János: Emlékezés Vörösmarty Mihályra, a nemzeti költészet atyjára	121
Dr. H. Tóth István: Irodalompedagógiánk és az archaikus népi imádságok	123
Takács Gábor: Szemléltetés bélyegekkel	130
Csicselyné Korbely Zsuzsanna: Millennium 2000	134

ÖRÖKSÉG

Aknai Rita: Jellemnevelés és tehetséggondozás a putnoki leányiskolában	137
--	-----

SZEMLE

Dr. Oláh János: Bonnie Remsberg – Antoinette Saunders: Gyermekcink és a stressz.	140
Nanszákné dr. Cserfalvi Ilona: Könyv az önismeret sarkpontjairól	141
Kesztyűsné dr. Dobos Katalin: Jubilál a Technikatanárok Országos Egyesülete	143
Tiszai Tímea Mária: Egy – magába záró – élmény: a kábítószer.	144
Bereckiné Gyovai Ágnes: A két Szendrei Emlékkönyve	145
Dr. Domonkos János: Millenniumi olvasókönyv és daloskönyv kisiskolásoknak	146

Nevelni példamutatással célszerű

Eredményes nevelés nehezen képzelhető el a *normák és az értékek* bizonyos *szilárd és egységes* rendszere nélkül. A pedagógusnak nap mint nap érvényesítenie kell valamilyen felfogást (remélhetőleg a sajátját) az *emberi erőfeszítésről, a teljesítményről, az erkölcsről* és még sok fontos dologról, amelyek az említett fogalomkörön esetleg kívül esnek. A nevelőnek az esetleges társadalmi bizonytalanság ellenére is állást kell foglalnia ezekben a kérdésekben.

Pedagógiai alaptörvény, hogy minden szó, minden tett fontos, nyomot hagyhat a gyermek személyiségének alakulásában. A pedagógusnak minden szavát, minden tettét, minden gesztusát előzetesen mérlegelnie kell, mert soha nem tudhatja biztosan, melyik az az *egyetlen szó*, mi az a *tett*, amellyel maradandóan hat a gyermekre *pozitív vagy negatív* irányban. Hiszen a pedagógus egyetlen gyermekre sem mondhatja, hogy már eléggé ismeri.

Sajnos, iskolarendszerünkre nemcsak *értékteremtés* jellemző, hanem *értékvesztés* is előfordul. Gondoljuk arra, hogy milyen ritka az olyan kisgyerek, aki ne várákózással, értelmi és érzelmi kitárlakozással kezdené az általános iskolai tanulmányait. Sajnos, a kezdeti lelkesedés idővel erejét veszti, és ez legtöbbször a *pedagógusokon*, az általuk alkalmazott módszereken múlik. Ezért fontos volna, hogy a pedagógus pályán kizárólag *rátermett, hivatástudattal* rendelkező személyek dolgozzanak.

A világot megváltani, emberibbé tenni csak mindig többet, jobbat akaró, *alkotó ember* képes. Ebből a feladatból holnap a ma iskolásainak is részt kell vállalniuk. Nagyon fontos tehát, hogy megismerjék a *jól végzett munka, az alkotás örömet*. Még sokan vannak, akik egész *életüket eltékozzolják*, mert nem találták meg azt a munkaterületet, amelyben az alkotást élvezhetik. *A tudás meghecsülése*, az eredményes intellektuális erőfeszítés öröme azok közé az értékek közé tartozik, amelyekkel már kisiskolás korunkban meg kell „*fertőznünk*” tanítványainkat, mert amit Janika nem tapasztal meg, azt Jancsi nehezen alkalmazza, János pedig már általában nem is becsüli.

Minden pedagógus hat a tanítványaira, de nem egyforma eredményességgel. Az *egyénségek hatása* erősebb az egyidejű, de más irányú hatásoknál. Közismert, hogy milyen sok és sokféle hatás éri a fiatalokat. Ahhoz, hogy az igen nagy számú hatás közül a *pedagógusé* ne csak az egyik legyen, hanem *modelláló, személyiségformáló* szerepét is betöltse, egyéniségének varázsa is szükséges. Ezért nagyon fontos, hogy a *pedagógus egyéniség legyen*, hogy egyéniségek álljanak a „*katedrán*”.

A tantárgyhoz való kötődés elválaszthatatlan a pedagógus személyétől. Nehezen *ébreszthet lelkesedést* a pedagógus, ha ő maga nem lelkesedik. A pedagógus a tanítványaitól a tudás, az iskola, a tanulás, a tantárgy iránt nem várhat nagyobb lelkesedést, mint amennyi az *ő viselkedésén észrevehető*, mint amennyire ő lelkesedik. A nevelőhatás szempontjából egyformán fontos a pedagógus szakmai-módszertani tudása és emberi magatartása. A tanulók számára a *pedagógus modellt is jelent*, a pedagógus viselkedéséből is tanulnak. Legtöbbször anélkül, hogy ez tudatos lenne, a tanulók *gondolkodásmódot, értékítéleteket, magatartási mintákat* is átvesznek nevelőiktől. Ez nem véletlen, tudja is minden pedagógus, vagy legalábbis sejti.

Gyakran a problémahelyzet megoldásához szükséges erőfeszítést, az érdeklődés kiváltásától a megoldás ellenőrzéséig elegendő késztetést a tanulók csupán az iskolai siker, a *pedagógushoz kötődés motívumaiból* nyerik. Ezért a tanulók számára *szimpatikus tanítói-tanári személyiség* a tanulás eredményességére *pozitív hatással van*. A számukra szimpatikus pedagógus óráját várják az órán a tanulók érdeklődése, figyelme, a rend biztosítva van, a tanulók a közvetlményeket teljesítik. Az

ilyen tanítói-tanári személyiség legfontosabb jellemzője a tanulók irányában a jóindulat, figyelem, a megértés és a szeretet; ugyanakkor a teljesítményt igénylő tanítói-tanári elvárás; az *igazság maradtalan képviselete* minden vonatkozásban, *példamutatás* a pedagógus önmagával szemben támasztott követelményeiben, az órákra történő felkészülésben, az órák mintaszerű levezetésében.

Tanítványaink a szociális kapcsolatok *viselkedésformáit, értékrendjüket, eszméiket* elsősorban a környezetükben élőtől tanulják. Így egymásnak is viselkedésmintát mutatnak, hiszen idejük jelentős részét iskolai közösségben töltik. Ennek ellenére az iskola nevelő hatása gyakran elmarad az elvárásoktól. Ugyanis az eredményes nevelői tevékenységnek nem kizárólagos tényezője az idő. *A nevelés hatékonysága sokkal inkább függ annak módjától, mint a ráfordított időtől. Személyiségük alakulását, örökletes tulajdonságaik, velük született hajlamaik kiteljesedését a család érzelmi klímája mellett leginkább az iskolai nevelés segíti elő vagy szorítja vissza.* Az őszinte, az orientáló szerepet betölteni képes kapcsolat egyik próbaköve a *hiteles viselkedés* – vagyis hogy ugyanazt mondja a nevelő, amit gondol és érez, és ennek megfelelően viselkedjék is. Ugyanis a fiatalok legtöbbször nem azt teszik, amit a felnőttek mondanak nekik, hanem inkább azt, amit a felnőtteknél láttak, látnak cselekedni. Ezért különösen fontos az olyan pedagógusi viselkedés, amely *nem a szavakban* való példamutatást preferálja, mert a *magatartás az, ami imponálhat* és magával ragad. A legerősebb nevelő hatás a *példamutatás, a hiteles viselkedés*. Ez imponál a fiataloknak, és magával ragadja őket.

A tanulóknak az iskolához, a tantárgyhoz való oly fontos kötődése elválaszthatatlan a szaktanár személyétől. *A pedagógus egyénisége, hatása legbiztosabban tanítványaihoz való viszonyában méretetik meg.* Minden pedagógus tudja, hogy milyen jelentősége van a tanítási órák *legköreinek*. Nyilván nem lehet minden tanuló legkedvesebb tantárgya egy-egy konkrét tantárgy, legkedvesebb tanárja ezt a tantárgyat tanító pedagógus. Nem lehet minden tanulótól azonos teljesítményt elvárni, de még „kipréselni” sem. Közismert, hogy a kimagasló értelem is meddő maradhat, ha birtokosa apatikus, következtelen, ambíció és szorgalom nélküli.

A magyar társadalom munkafogalma sajnálatos módon nélkülözi annak lehetőségét, hogy a munka, a tanulás örömteli tevékenység. Ezért *a játéknak* komoly szerepe van *a gyermeki személyiség fejlődésében*. Nagyon sok mindent meg lehet tanulni játékosan, a játékon keresztül. Viszont a tanulás és a munka *nem tanulható meg* játékként. A játék bizonyos szabályok betartása mellett tetszés szerint kezdhető és befejezhető, alapvetően önkéntes tevékenység (vagy annak kellene lenni), míg a tanulásra és a munkára ez nem mondható el. A tanulást *nem lehet helyettesíteni* játékkal, *segíteni viszont igen*. Kisiskolás életkorban ez különösen fontos. Nem mondhatunk le a játékról, a játékos tanulás *motivációs lehetőségének* kihasználásáról. Az intellektuális erőfeszítésekhez, a tanuláshoz való viszony *kisiskolás életkorban alakul ki*. A problémamegoldó gondolkodásra nevelést, a gondolkodási műveletek gyakoroltatását nem lehet elég korán kezdeni. Határozottan ki kell állnunk amellett, hogy *inkább játékosan tanulják meg* tanítványaink a gondolkodási műveletek alkalmazását bármilyen probléma megoldására, *mint* más módszerrel esetleg kisebb hatékonysággal (vagy *sehogy*). A problémamegoldó gondolkodás alapjainak lerakása akkor a legeredményesebb, amikor még a gyermek egészséges spontaneitása, plaszticitása és eredetisége nem szenvedett károsodást.

Az is elismerendő, hogy *a tréfa, a derű* a teljes emberi lét része. Helye, szerepe van az iskolában is. Természetesen *nem mindegy*, hogy miképpen. Minden pedagógusnak abban a tudatban kell munkáját végeznie, hogy az emberformálás, a nevelés az ő tevékenységének *nemcsak célja és tartalma van, hanem felelőssége is*. Nagyon komoly felelősség ez, a *rábízás felelőssége*, mert a pedagógus tevékenysége tanítványai életpályájának alakulását szinte kivétel nélkül érdemben befolyásolja. Inkorrekt, *pedagógushoz méltatlan* változata a tréfálkozásnak az a formája, amikor az órát tartó személy (nem véletlen, hogy így fogalmazok) kezdeményezésére, megjegyzésére reagálva egy-egy tanulótársuk rovására „röhög” az egész osztály. Ezért (konkrétabban, a *tanulók emberi méltóságának* védelmében) e gondolatok jegyében engedjék meg egy kis kitérő az *egészséges életmódra*

nevelés területére. Nincs még egy olyan tantárgy, amelynek óráin annyira ügyelni kellene minden szavára, gesztusára a pedagógusnak, mint a testnevelés órán. Bármely más tantárgy óráját „megúszhatja” a kevésbé tehetséges, kevésbé teljesítőképes tanuló. Előfordulhat – és elő is fordul gyakran –, hogy nem kell szerepelnie, nem őt felelteti a tanító, nem írnak dolgozatot stb. Viszont testnevelés-órán a gyerekek mindegyikének, az ügyes, a kispórtolt, az esztétikus, arányos testű gyerekek mellett a kevésbé ügyes, a szépségideáltól lényegesen eltérő testű gyerekeknek is le kell vetközniük, szerepelniük kell. A kedvezőtlen testi felépítésű gyerekeknek gyakran maga a testnevelésóra – a levetkezés ténye – *traumát okoz*. A sportfoglalkozások légköre alapvetően a nevelő hozzáállásától függ. Egy *meggondolatlan megjegyzéssel*, lekicsinylő gesztussal esetleg örökre elriasztható egy-egy gyerek a testmozgástól, akár az egészséges életmódtól.

Olyan fiatalokat kell (kellene) az iskolának kibocsátaniuk, akik megtalálják helyüket az életben: önmaguk lehetőségeit felismerik, személyiségük fejlesztését igénylik, és képesek is megvalósítani. Ez a feladat *az iskolát minden szinten a legfontosabb közintézménnyé és a tanárt fontos közéleti személlyé teszi*. Ahogyan ma tanítunk, olyan lesz a holnap. Hiszen minden, ami a jelenben működő iskolában történik – vagy nem történik –, az *a jövő ígérete vagy elvetélt reménye*. A holnapjainkat alakító, alkotni képes fiatalok nevelése a pedagógus tevékenységének legfontosabb célja, tartalma és felelőssége. Nem közömbös, hogy e tevékenység milyen *hatékonyással* történik.

VARGA JÓZSEFNÉ DR. főiskolai oktató
NYME Apáczai Csere János Főiskolai Kar
Győr

Merjünk-e magyarok lenni?

A válaszem — természetesen — igen.

A fiatalok személyiségformálásáért felcélós nevelő egyik legfontosabb feladata, hogy kialakítsa, aztán erősítse a formálódó lélekben a magyarságtudatot. Az ezeréves államalapítás ürtügyén sokat idézzük Szent István gondolatait. Neki — és természetesen apjának, Géza fejedelemnek — köszönhetjük fennmaradásunkat. Az ő döntése volt az Európához csatlakozás, de az ő döntése volt magyarságunk megőrzése, folytonos erősítése is. Ő akarta, hogy tanuljunk meg, figyeljünk meg mindent és ezt hasznosítsuk is, mert „az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő”. (István király intelmei) Hegedűs Géza szép versében, *Az esztergomi várban* a Szent István-i törvényt így fogalmazza meg:

„Az örökölt ígét kell betölteni bátran
újulva szüntelen, de változatlanul ...

...

Ezt rejti legbelül a szentistváni törvény,
amelynek lényege a változni tudás.

Ő úgy rendelte, hogy pogányból légy keresztény:
Mindig változni kell. Nemcsak parancs, de ez tény:
A múlthoz az a hű, ki mindig újra más.”

Folyton halljuk, hogy magyarságunk megőrzésével lehetünk csak egyenrangú polgárai Európának. Megőrizni azt lehet, ami erősen él bennünk, amihez ragaszkodunk. Az iskola feladata is — a

szülői ház mellett — a magyarságtudat kialakítása, megerősítése. A diákok lelkéhez kell közel jutnunk. Úgy, hogy nem szólamokat hangoztatunk, nem a felnőttek nagy igazságait nyilatkoztatjuk ki, hanem hagyjuk őket vitatkozni, gondolkodni, az elhangzottakat kétségbe vonni. A szélsőséges nézeteket is engedjük kimondani, hiszen mi ott rögtön, értelmesen, okos szóval helyére is tehetjük. Az ilyen vitákhoz kiválóan megfelelnek a gondolatébresztő, jó irodalmi művek az érettségi előtti hónapokban. Tudom, az irodalomórán nincs erre idő, noha egy tematikus összefüggések felmutatását célul tűző feldolgozás ott sem volna haszontalan. De alkalmas erre a fakultáció vagy akár az osztályfőnöki óra. Az érettségi előtt álló fiatalok szeretik is az ilyen alkalmakat, akár folytatásokban, érveket gyűjtve is foglalkozhatunk a hazafiság, a magyarság témájával.

Olyan költők, írók műveit kell idéznünk, akiknek az emberség, magyarsága, ugyanakkor az európaisága nem vitatható. Szinte minden fiatal szereti, tiszteli Petőfit, ha a műveken túl az embert is megmutatjuk nekik. Szívesen bemutatom az *Úti leveleket*, ahol nagyszerűen kirajzolódik Petőfi embersége, emberi arca. Ő mindent látni és átélni akar (vasút, bánya, üvegkuta, vashámor, hörtön, ...), ő rajongva szeret és egyértelműen elítél. Imádja Juliskát, a túrós csuszát, de nem tud lelkesedni Goetheért, viszont az őt ki nem szolgáló kocsmárosban tiszteli a büszke, meg nem alázkodó magyarságot. A tájleírások közül nem az ismert Hortobágyról szólót idézem, inkább Murány várának meglátogatását. A táj lenyűgöző szépsége mellett Tompa Mihály hortyogása teszi felejthetetlenné a jelenetet.

Más alkatú ember és költő Illyés Gyula. „Nem így képzeltem el ... de megtörtént ... így is a mi korunk.” Mint Babits, ő is „rühellé” a prófétaságot, sokat gyötrődött, mérlegelt, végül hajlott a kompromisszumra, belátva, hogy minden kiegyezés jogos, ha az a nép javát szolgálja. Nemzeti, aki jogot véd, nacionalista, aki jogot sért; ebben a szellemben küzd a kisebbségben élő magyarokért. Idézhetjük a *Puszták népét*, versei közül a *Bartókon*, az *Egy mondat a zsarnokságról*, a *Haza, a gazdaságban* címűn túl a *Bernát Aurél egy képe alá*, vagy a *Doleo, ergo sum* címűt. Ezekben a vívódó Illyést láthatjuk, az ember szükségszerű, de gyakran fájdalmas közösségvállalása gondolható végig.

Még nehezebb sors és idő Sütő Andrásé. Hősei mégis derűsek, kacagnak, jóllehet Görömbei András azt írja: „olyan ez a kacagás, amelyben megöszül az ember.” (Görömbei András: Napjaink nemzetiességi magyar irodalma. Budapest, 1981.) Az *Anyám könnyű álmat ígér* című alkotás sok szép részlete győzi meg a fiatal embert az optimizmus fontosságáról, az érték és a talmi helyes megítéléséről. Gyümölcsölt Gergely története, a szállóigévé vált gondolat: „A fű lehajlik a szélben, és megmarad, fiam.” Kiváló lehetőség, hogy diákjaink kimondják gondolataikat az emberségről, az ősök tiszteletéről, a vállalható magatartásról. Egyáltalán nem baj az, ha másként vélekednek, beszélgének, vitatkoznak, ismerjenek meg sokféle véleményt, így tisztulnak, válnak egészségesebbé a gondolatok. (Természetesen a tanár állandó, felelősségteljes jelenléte mellett.) Idézhetjük Kányádi egyet nem értését is. Szembeállíthatjuk a Sütő András-i megoldással Márai Sándor konok, kemény tisztességét, aki úgy tudta megőrizni magyarságát, hogy nem hajolt meg, nemet mondott korára, elment, de minden nap Aranyt, Krúdyt ... olvasott, és azt írja be Naplójába: „Magyarul és ne magyarosan írok.” A *kassai polgárok* dráma ismerete nélkül a nyitó jelenet felolvasásával is súlyos, fontos gondolatokat ébreszthetünk tanítványainkban. Az apa így indítja útra fiát: „Mindig nyugatra menj. És ne feledd soha, hogy keletről jöttél. ... Figyelj jól a világra. ... És térj vissza.” Szent István is ezt akarta, ma is ez a legfőbb törekvésünk. Az apa-fiú kapcsolat embersége, a magyarság őrzése, az Európához csatlakozás fontossága együtt van e képben. Nagyjaink mindig ezt mondták: jó hazafi csak az lehet, aki e hármat együtt bírja.

Megint más élethelyzet, amit Gion Nándor hősei élnek meg. A *virágos katona* főhőse. Rojtos Gallai arra a következtetésre jut: „el kell menni onnan, ahol a ronda dolgok történnek.” Végigküzdi az első világháborút, de hazatérve a virágos katona szeméből többé nem tudja kiolvasni azt az üzenetet. Rá kell döbbsennie a sok szörnyűség megélése után, hogy egyetlen lehetséges megoldás a helytállás, a sorsvállalás.

Úgy vélem, ma Mécs László költészete, sőt a költő saját sorsa is üzenet értékű lehet.

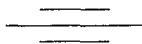
Esterházy Péter nehéz olvasmány, groteszk képalkotása kevésbé vonzza a fiatal olvasókat, ironikus stílusa inkább. Kortárs író, korunkra jellemzően nem mondja ki közvetlenül, milyen fontos a hazaszeretet, a hazához való ragaszkodás. Új könyvében, a *Harmonia caelestis*ben azonban számos részletet találunk ennek bizonyítékául. Sorai az értékörzésről, az emberség megtartó erejéről, a hazához való hűségéről szólnak. Egy részlet felolvasásával előidézhethetjük ezeket a gondolatokat.

Hosszan idézhetnénk még a súlyos mondanivalójú értékes műveket: Ady: Mag hó alatt, Arany: Toldi estéje, (Toldi és Nagy Lajos király vitája), Tinódi hitvallása a vállalt sorsról ...

Szinte mind ismert művek, ismert művészsorsok. Egy-egy kiragadott gondolat ürrügyül szolgálhat az érzések, felfogások megbeszélésére. Ez nemes dolog még akkor is, ha az alkotások irodalmisága háttérbe szorul. De ha egy fiatal vitába száll egy mű üzenetével, másfajta véleményeket is meghallgat. különböző élethelyzeteket végiggondol, mindezt egy irodalmi mű hatására, akkor — véleményem szerint — ennél fontosabb feladata egy versnek, regénynek nem lehet. Hozzájárul a személyiség formálásához, az önmegismeréshez, az emberséghez, az érték világos megítéléséhez.

A mi feladatunk is ez: az értékek megmutatása és továbbadása, nemcsak ebben az egy esztendőben, hanem mindig.

Merjük bátran magyarok lenni, így lehetünk emberek és európaiak!

PUSZTAI JÓZSEF igazgató
Árpád Fejedelem Általános és Művészeti Iskola
Ibrány

Az Árpád Fejedelem Általános és Művészeti Iskola tartalmi munkájáról

Iskolánk Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 1993-ban városi rangot kapott településének egyetlen általános iskolája. 825 tanulója gazdag programkínálat várja. Az alapoktatáson túl zeneiskolánkban zongora, réz-, és fafúvós, ütős tanszakok, művészeti iskolánkban drámajáték, képzőművészet és néptánc tagozatok várják tanulóinkat. A művészeti oktatás fő profilja iskolánknak.

Iskolánk a Rétközi Iskolaszövetség központja, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Köznevelési Közalapítvány egyik bázis iskolája. Alakulása óta tagjai vagyunk az Alkotó Pedagógusok és Nevelőintézmények Egyesületének.

Alapvető pedagógiai értékeinket, céljainkat pedagógiai programunkban fogalmaztuk meg. Az iskolahasználók igényeinek megfelelően az anyanyelv, a matematika, az idegen nyelv és az informatika tanítása kap prioritást. Küldetési nyilatkozatunkban az alábbi célokat fogalmaztuk meg:

- Iskolánk minden tanuló számára esélyt kínál az eredményes tanulásra, egyéni képességeinek maximális kibontakoztatására.
- Tanulóinkat megtanítjuk az önálló ismeretszerzésre, a különböző tanulási technikákra. Sokrétű gondoskodásban részesítjük a tehetséges tanulókat.
- Korrepetálásokkal, személyre szabott fejlesztő, felzárkóztató programokkal segítjük a tanulási nehézségekkel küzdő gyerekeket.
- Tiszteletben tartjuk a gyerekek jogait. A gyerekekkel való kapcsolatunkat az őszinteség, az emberi, szakmai és szociális felelősség hatja át.
- Folyamatos képzéssel magas szinten tartjuk a tantestület szakmai felkészültségét.

- Iskolánk különös gondot fordít a szülőkkal való kapcsolattartásra.
- Az iskola épületét és környezetét olyaná tesszük, amely tanulóink kényelmét és az eredményes munkavégzést szolgálják.
- E célok minőségbiztosítását is megkezdtük.

Napjainkban az iskola állandó fejlesztése, önfejlesztése elkerülhetetlen feladattá vált. Ennek érdekében az öntevékeny, az innovatív kezdeményezések a folyamatos fejlődés velejárói. Erős helyi innovációs aktivitás jellemzi iskolánkat. Ennek kézzelfogható hozadékai a szakmai rendezvények, regionális szakmai fórumok, tanácskozások, az APNE iskolák közötti együttműködés, az iskola-konferenciák, melyeket az utóbbi években szerveztünk és rendeztünk.

Fő profilunk a művészeti képzés, amelyet iskolánkon kívül a Rétközi Iskolaszövetség 14 iskolájában társulásban végzünk, a központ Ibrány. A bevezetőben említett tanszakok kihelyezett tagozatok formájában működnek. Mi adjuk a programot, mi fizetjük a tanárokat, oktatókat. Félévkor és év végén vizsgáztatjuk a tanulókat, végezzük a tanügyigazgatással kapcsolatos feladatokat. Évente egy alkalommal Ibrányban a csoportok részére bemutatkozási lehetőséget biztosítunk: néptánc-gála, képzőművészeti kiállítás, színjátszó és hangszeres bemutatók formájában. Év közben szakmai tapasztalatcseréket szerveztünk, melyek a követelményrendszer pontosítását, a műhelymunka szervezését segítik, s mindezt bemutató foglalkozások fogják keretbe. A nyári szünetben művészeti táborokat szervezünk az egyes művészeti ágakban tehetséges tanulók számára.

Iskolánk fúvószenekara aranydiplomás, rendszeresen fellépnek nagy zenei rendezvényeken itthon és külföldön. Képzőművészeti tagozatos növendékeink pályázatokon értek el szép eredményeket és helyezéseket, drámajáték csapatunk országos ezüst minősítést szerzett.

Iskolánk tagja az APNE-nak, szakmai munkánk szorosan kapcsolódik az egyesülethez. Az elmúlt évek során számos szakmai rendezvénynek adtunk otthont. Ezek sorából két igen jelentős szakmai rendezvény emelkedik ki:

1991-ben elméleti tanácskozást rendeztünk, melynek témája az iskola belső világa, a fejlesztés alternatívái volt. E kétnapos rendezvényen bemutattuk iskolánk nevelési rendszerét, működési modelljét, záróvizsga koncepciókat, önkormányzó iskolánkat. Dr. Petrikás Árpád professzor mellett előadóként láthattuk vendégül Vidákovics Tibort, Trencsényi Lászlót, Nanszákné dr. Cserfalvi Ilonát.

Ennél is nagyobb szakmai kihívást jelentett számunkra az 1996-ban rendezett XVIII. Iskola-konferencia. Fő témája: Pedagógiai program a megvalósulás útján. Az APNE szakértő „közönsége előtt” ebben a témában bemutatkozni nem volt könnyű vállalkozás.

A konferencia kiváló alkalom volt arra, hogy megvizsgáljuk, clemezzük pedagógiai gyakorlatunkat, s számadást készítsünk az elmúlt évek munkájáról. E pedagógiai program jóval azelőtt készült, mielőtt az iskolákat erre kötelezték.

Pedagógiai programunk végrehajtását vizsgálva adhattunk számot terveink megvalósításáról, de arról is, ami terveinkből csak álom maradt, s ami torzóvá sikeredett. Petrikás tanár úr erről az Ibrányi Hírlapban a következőket írta:

„Aligha vitatható, hogy a program megalkotása és folyamatos fejlesztése a pedagógusok alkotó munkáját tükrözi.

Ez a magas szintű szakmai kompetencia érvényesülését, a növendékek életének és tevékenységének szüntelen fejlesztését jelenti. Ugyanakkor az iskolaközösség belső potenciáljainak felszabadítását érzékelteti, hiszen ez öntevékeny nevelői magatartást tesz szükségessé. A növendékek pedig a program kínálatából választhatnak, miközben megélik saját önkormányzati szerepük hétköznapi és ünnepi élményeit. Az olyan új eredmények, mint a helyi tanterv első produktumai, vagy a művészeti iskola kibontakozása már az országos folyamatokhoz kapcsolódás eddigi és újabb tényeit mutatják fel.”

A Rétközi Iskolaszövetségnek húsz iskola tagja, bíróságilag bejegyzett legitim szakmai szervezet, amelyet 1990-ben alapítottunk. Szövetségünk olyan szakmai társulás, melynek legfőbb célja a

tagiskolák szakmai segítése, a helyi szakmai fejlesztések és az iskolák közötti sokszintű együttműködés támogatása. Rendszeres iskolai tapasztalatcseréket, szakmai napokat szervezünk. A szövetség működése „többszintes” — igazgatók, igazgatóhelyettesek, körzeti munkaközösségek, gyermekönkormányzatok.

Rendszeres szakmai tanulmányutakat szervezünk idehaza és külföldön. Így jártunk már Dániában, Finnországban, Németországban, Ausztriában, Franciaországban. Legutóbbi utunkat Strasbourg-Brüsszel-Amszterdam útvonalon az európai integráció és az oktatás jegyében szerveztük.

Kiadványozást is folytatunk, 1999-ben jelent meg a *Pedagógiai értékek az iskolában* című könyvünk. Rendkívül kiterjedt a tanulmányi versenyrendszerünk. Jó a kapcsolatunk a helyi iskolafenntartókkal, rendszeresen találkozunk a szövetség településeinek polgármestereivel. Sikertől közösen kialakítanunk azokat a kommunikációs technikákat, amelyek biztosítják az iskolák és fenntartóik közötti civilizált kapcsolattartást és konfliktusmegoldást.

A szövetséget öttagú intézőbizottság irányítja, élén az elnökkel.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Köznevelési Közalapítvány a megye iskolaszövetségeire építve alakította ki bázisiskolai hálózatát, melynek a mi iskolánk is tagja. Az alapítvány rendszeres és jelentős anyagi támogatásban részesíti bázisiskoláit. E támogatások felhasználásával mi szervezzük a tanév eleji és évközi szakmai továbbképzéseket, együttműködve a Megyei Pedagógiai Intézettel. Szakmai tanfolyamokat, konferenciákat szervezünk a szövetség pedagógusainak.

A bázisiskolák tanügyigazgatási fórumok, segítik a szakszerű végrehajtásban az iskolákat, szakmailag a munkaközösség-vezetőket.

Szerencsésen találkozunk s erősíti egymást az alapítvány támogatása, az iskolaszövetség speciális, sajátos feladata és működési rendszere. Iskolánk alapfeladatain túl igyekszik sajátos helyzetéből adódó sokrétű feladatait eredményesen ellátni. Tanulóinak sokféle választási lehetőséget kínál, s ezáltal biztosítja az egyéni fejlődés és fejlesztés, az érdeklődés kielégítésének lehetőségeit. Küldetési nyilatkozatunk ezt így fogalmazza meg:

„Mi, akik az Árpád Fejedelem Általános Iskola pedagógusai, dolgozói vagyunk, azt szeretnénk, ha iskolánk továbbra is megőrizné jó hírét, hogy büszkéik lehessünk tanítványainkra. A szülőkkel együttműködve szeretnénk még eredményesebb munkát végezni azért, hogy a jövő kihívásai ne érjék váratlanul az iskolánkba járó gyerekeket. Abban a közegben, amelyben mi itt Ibrányban élünk, dolgozunk, közös terveinket és céljainkat bizonyosan teljesíteni tudjuk.”

A Módszertani Közlemények régebbi számait kedvezményesen árusítjuk az érdeklődőknek az alábbiak szerint:

1995-től	1997-ig	300 Ft/év
1998-tól	1999-ig	500 Ft/év
2000—		600 Ft/év

Szíves figyelmükbe ajánljuk a vásárlás lehetőségét

a szerkesztőség

A drámajátékok hatásvizsgálatai kisiskolások körében

A *drámapedagógia* a személyiség fejlesztésének módszere, segítségével az egyén ismeretei, készségei, társas kapcsolatai az irányított, csoportban végzett közös dramatikus cselekvés révén fejlődnek. Eszközei a drámajátékok.

A drámafoglalkozásokon a játész személyek megtanulják, hogy emberi tapasztalatokat idéznek fel, képzeljenek el, jelenítsenek meg. A dramatikus tevékenység egyaránt mozog időben és térben, ereje éppen abban van, hogy élethelyzetek, emberi magatartások szimulálásával és szimbolizálásával a csoport és az egyén, a jelen és a jövő számára is hasznosítható modellek megteremtésére képes. A drámajátékban a gyermek képzeletben, de tevékenyen él meg élethelyzeteket. A rendszeres játéktevékenység ezáltal gyakorlótér: viselkedési biztonságot nyújt, a feszültségek kezelni tudását adja, a résztvevők helyzeti-viselkedési önismerethez jutnak. A játékokban való részvétel hatással van a szereplők szociális pozíciójára és szociabilitására is.

Ezen történések csak a pszichológia fogalomtárának segítségével írhatók le és értelmezhetők. Ezért kísérletet tettünk a drámacsoport csoportlélektani, csoportpszichoterápiás fogalomrendszerben való elhelyezésére:

A csoport nyílt rendszer, mely igyekszik tagjait megtartani, összetartani, egyben szabályozni is (BUGÁN, 1987). A csoportfolyamatok lényegét a csoportdinamikai történések adják. A csoportdinamika konstruált fogalom, jelentéstartama az a növekedés-meghatározó feszültség, mely az emberi együttlét energetikai többletéből, a csoportnak az önfenntartásra, önszabályozásra irányuló törekvéséből fakad (HIDAS, 1984.).

A csoportdinamikai folyamatok a pszichodráma-csoportokra is érvényesek, melyekkel a leg-egyértelműbb rokonságot mutatja a drámajáték.

A *pszichodráma és a drámajáték* közös jegye, hogy a drámai megjelenítés eszközeivel él.

Céljuk is közös: a személyiségfejlesztés, a résztvevők attitűdjének, viselkedésének megváltoztatása. Mindezt a csoport biztonságot nyújtó keretein belül érik el.

A hatásmechanizmus elemei, fokozatai is azonosak:

- érzelmileg töltött kapcsolat,
- helyzetátélés,
- dramatikus ventilláció,
- katarzis.

Természetesen gyakorlati bizonyítékok is rendelkezésünkre állnak (RUDAS, 1990.), hiszen azonos szerzők, közös „ősatyák” (Mérei, Moreno) jelentik a hivatkozási alapot, továbbá sok a közös gyakorlat és technika is.

Ugyanakkor a pszichodráma lényegesen tudatosabb: csoportdinamikai történéseket, hatásfolyamatokat, hatásmechanizmusokat vizsgál, önmaga ellenőrzésére törekszik. A drámacsoport esetében a csoportfolyamat rétegei közül megjelennek a dramatikus és a szociometrikus szintek, s életkortól függ ezek tudatosítása. A csoportpszichoterápiás szint természetsszerűleg pedagógusok által nem vállalható fel. A drámajátékok tehát inkább a dramatikus ventilláció elve alapján működnek. Fontos elemük a spontaneitás is, de pl. kisiskolás korú induló csoport esetében létszükséglet a kezdeti direkt irányítás, vezetés.

A drámajáték-csoport a függőség alapfeltevésével dolgozó csoport, amely a pedagógus—gyerekek struktúrájú alaphelyzetéből fakad. A gyerekek várják az irányítást, a pedagógus arra van beállítva, hogy feladatokkal bombázza a gyerekeket, ebből credően a gyakorlatok is erőteljesebben vannak jelen a drámajáték-foglalkozásokon.

A drámapedagógiai csoportot a csoportpszichoterápiák terminológiája alapján önismereti, ugyanakkor tréning-csoportnak tekinthetjük.

MÓDSZERTANI ALAPVETÉS

Cél: a drámajáték-foglalkozásokon való részvétel hatásmechanizmusainak vizsgálata. Mint-hogy a *hatás* szó egyik jelentése következményaspektusú, feladatunknak tekintettük a drámajátékok által kiváltott hatás, eredmény feltárását; másrészt a *hatás* szó cselekményspektusú jelentéséből kiindulva a ható, a hatást kiváltó, gyakorló folyamatok elemzését is felvállaltuk.

Hipotéziseink

1. Folyamataspektusú feltevéseink
  - a központi témák tendenciájának kirajzolódása
  - az általános közlések csoportidővel párhuzamos csökkenése
  - a személyes közlések előfordulási gyakoriságának növekedése.
2. Eredményaspektusú feltevéseink
  - adaptívabb frusztrációkezelés
  - pozitívabb énkép.

Módszereink

1. Folyamatvizsgálatok
  - tartalomelemzés
  - fokális konfliktusmodell
  - interakciók önközeliségének vizsgálata
2. Eredményvizsgálatok
  - coping-kérdőív
  - énkép-kérdőív
  - élelykérdőív.

Vizsgálati minta, vizsgálati körülmények

Vizsgálatainkat egy általános iskola 3. osztályában heti rendszerességgel működő drámacsoportban végeztük. Az osztály létszáma: 25 fő. A foglalkozásokat szeptembertől januárig követtük nyomon. Elő- és utóvizsgálatainkba 48 fős kontrollcsoportot vontunk be.

EREDMÉNYEINK

1. Folyamatvizsgálatok

1. Központi témák

A foglalkozásokon jegyzőkönyvet készítettünk. Ezek alapján a manifeszt, verbális csoport-tartalomra támaszkodva *tartalomrendező módszerrel* határoztuk meg a csoportülések *központi témáit*.

Központi téma: a foglalkozásnak az a tartalmi egysége, amelyben jól körülhatárolható probléma foglalkoztatja a csoportot. (A tartalomelemzés alapegységének a foglalkozásokon kimondott, elhangzott mondatokat tekintettük.)

Az interakciók tartalmi és mennyiségi elemzése igazolta várakozásainkat: a *központi témák kiemelése* révén felismerhetővé válik egy tematikus rend, mely a csoporttörténetek belső hatásfolyamataira is rávilágít. 1-3. fogl.: a helyzet, az elvárás újszerűsége. 4-12. érdemben csoportunka: én és környezetem (család, iskola) 13-15: ismétlődés. A témaépítkezés párhuzamosan zajlik a csoportstruktúrállódással, kirajzolva a csoportfolyamatok alapszakaszait: az előkészületi (1-3. fogl.), a megmunkálási (4-12. fogl.) és a befejező fázisokat (13-15. fogl.).

2. A *közlések énközeliségének* meghatározásakor megkülönböztettünk: általános és személyes közléseket.

Általános: központi témára irányuló; de távolságot hangsúlyozó közlés (mi, az ember, infinitívusz).

Személyes: a központi fázisra irányul énközlés, észérves érzelmetli közlés (én).

A csoporttörténetekkel párhuzamosan az általános közlések jelentős arányával voltunk kénytelenek szembekerülni. Az általános és személyes közlések vizsgálatának alakulása a fentiekben vázolt trendet támasztja alá. Egyrészt az üléseken zajló interakciókon belül a központi témával kapcsolatos közlések jelentős számú mennyiségi növekedést mutatnak. Másrészt adataink egyértelműen igazolják az általános közlések jelentős arányát, ill. nőtt az észlelések előfordulási gyakorisága biztosítva és bizonyítva ezzel a bensőséges, nyitott, elfogadó csoportlégkört, demonstrálva a csoport fejlettebbé válását.

3. A központi témára irányuló közlések elemzése révén feltártuk a csoport *fokális konfliktusait* Stock-Whitaker és Lieberman modelljét alkalmazva. A fokális konfliktus a manifeszt csoporttörténetek mögött meghúzódó látens probléma. A konfliktusos csoporthelyzetet két ellentétes erő jellemzi: egy zavaró motívum (késztetés, vágy) és egy rejtett motívum (félelem). A csoport ezen erőkkal megküzdve hozza létre a megoldást. (RUDAS, 1990.).

FOKÁLIS KONFLIKTUS-MODELL

ZAVARÓ MOTÍVUM

REAKTÍV MOTÍVUM

MEGOLDÁS

A fokális konfliktusokban is felismerhető a központi témák és a személyes közlések révén felvázolt trend:

- 1-3. fogl.: — a megfélelni akarás, bohóckodás,
— félelem az ismeretlentől, a kinevetéstől,
— a helyzet kiszámíthatósága, hagyományteremtésre törekvés,
= *struktúráképző* motívumok.

A 4-12. foglalkozás: a megküzdés, a konfliktuskezelés különböző variációit mutatják.

A gyerekek, a drámacsoport megjárja a maga odüsszeiáját, megszenved szinte valamennyi elhárító mechanizmust, míg eljut a biztonságot nyújtó, elfogadó szeretetkapcsolat szükségességének megfogalmazásáig.

A 13-15. foglalkozás funkciója a levezetés, a zárás.

Tapasztalható ismétlődés, ill. felmerült új téma lehetősége is. De a fokális konfliktus-modell is jelzi a csoport témazárását.

11. Eredményaspektusú hatásvizsgálatok

Vizsgálataink a drámafeldolgozásokon részt vevő gyerekek jelentős mértékű és kedvező irányú személyiségformálódásáról tanúskodnak.

Az általunk szerkesztett megküzdési stratégiákat vizsgáló szituációreakció kérdőíven a szituációk között szerepelnek szorongást kiváltó körülmények (Activiting Condition) és negatív következmények (Expected Consequence); a reakciók modellálják a coping-stratégiák típusait:

asszimilativ (feladatorientált),

akkomodatív (érzelemfokuszú),

avoidance (elkerülő) megküzdés. (OLÁH, 1992.)

A megküzdési stratégiák vonatkozásában míg a kontrollcsoportok összességében egy változásnélküli, rögzült coping-profilot mutatnak, addig a kísérleti csoport tagjai a szorongató helyzetek és azok következményeinek felmérésében, a problémák, nehézségek kezelésében önmagukhoz és a kontrollcsoporthoz viszonyítva is nagyobb jártasságra tettek szert a drámafoglalkozások féléves időtartama alatt, konstruktív, produktív megoldást kereső stratégiák alkalmazása terén.

Az énkép-kérdőív tulajdonság-párjait hét fokú skálán kellett a vizsgálati személyeknek magukra vonatkoztatva megítélniük.

Az énkép-vizsgálat is rendkívül kedvező tendenciájú folyamatokról árulkodik. A kísérletben részt vevő gyerekek énképe több, mint 400%-os javulást mutat, a végeredményt tekintve pedig énképük lényegesen pozitívabbnak bizonyul, mint a kontrollcsoportok tagjaié.

Úgy gondoljuk, a két személyiségterület a megküzdési stratégia és az énkép nagyon szoros együttjárást mutat: az önmagát ismerő, elfogadó, kompetens személyiség konstruktív módon tud a világhoz is viszonyulni.

Ezt élményszinten a gyerekek is megítélik, pontosan fel tudták mérni a drámafoglalkozások jelentőségét, interperszonális eredményességét, érzékelték a kiváltott hatások közötti különbségeket.

A drámajátékok a helyzeti önismeret és az adekvát asszimilativ helyzetmegoldás aspektusából is helyénvalónak tekinthetők (kisiskolás gyerekek esetében), hiszen az önismeret és a reakálási mód is leginkább újfajta társas helyzetekben alakulhat ki. A drámapedagógia sajátos gyakorlatai, a modellált interperszonális folyamatok révén fel lehet készülni, be lehet gyakorolni bizonyos viselkedésformákat (BUDA, 1986.), meg lehet tanulni elviselni és kezelni a feszültségeket, amelyeket a mindennapi élet konfliktusai hordoznak.

Munkánk célja volt feltárni, hogy a drámajátékokban való részvétel mit vált ki, mit idéz elő a személyiségben, s ezt a hatást hogyan, mi által éri el. Hasonló, drámapedagógiára vonatkozó, a drámajáték-foglalkozásokon zajló történések nemcsak leírására, hanem feltárására irányuló kutatásról sajnos nincs tudomásunk. Márpedig úgy gondoljuk, a hatásmechanizmusok elemzése nélkül tudatos személyiségfejlesztő hatást elérni nem lehet.

A csoportban működő erők, a csoportdinamikai történések, a csoportvezetési, -szervezési elvek és módszerek elsajátítása a drámatanárokat is közelebb viheti ahhoz, hogy a csoportjaikban zajló folyamatok igazi katalizátorává váljanak.

IRODALOM

- BUDA BÉLA 1986 Akció — katarzis — empátia — encounter. In: Pszichodráma, Bp. Ak. K.
BUGÁN ANTAL 1987 A csoportmódszerek alkalmazásának általános elméleti vonatkozása. In Iskolapszichológia 8. ELTE.
HIDAS GYÖRGY 1984 A csoportpszichoterápia elméleti alapjai. Pszichológiai műhely Bp. Ak. K.
OLÁH ATTILA 1992 Szorongás, megküzdés és a megküzdési potenciál. Kandidátusi értekezés. Db. KLTE.
PINCZÉSNÉ DR. PALÁSTHY IDIKÓ 1997 A drámajátékok hatásmechanizmusai PhD-értekezés, Db. KLTE.
RUDAS JÁNOS 1990 Delfi örökösei, Bp. Gondolat.

A drogproblémák megelőzésének és kezelésének formái Luxemburgban

A következőkben Luxemburgot, az EU egyik mintaállamát próbálom bemutatni — drog-prevenációs tevékenységén keresztül.

2000 tavaszán egy hétig volt alkalmam tanulmányozni az ország kábítószer-megelőzésben részt vevő intézményeit. Bár a cím (amely egyben a tanulmányi program címe is volt) arra utal, hogy Luxemburg, az EU egyik mintaállama, példa- és mintaértékű tevékenységet folytat, a valóságban egyáltalán nem így van. Luxemburg és a többi EU tagállam (mint a világ más országai is) egyénileg „tapogatóznak”, próbálkoznak, sikereik és kudarcaik vannak.

Nincs egységes drogstratégia, amelyet EU szinten közösen hoztak volna létre, és próbálnának alkalmazni. Mindezek ellenére érdemes odafigyelni arra, hogy más országok hogyan dolgoznak, milyen stratégiákat, milyen módszereket alkalmaznak a szenvedélybetegségek megelőzése terén.

I. Luxemburg múltja és jelene. A kábítószer-fogyasztás elterjedésének lehetséges okai, összefüggésük az országban végbemenő változásokkal

A hercegség már a Római Birodalom idején is fontos szerepet töltött be Kelet és a Nyugat háborúiban.

Luxemburg évszázadokig a jelenlegi főváros helyén álló erőddel vívta ki híres-hírhedt nevét. A korai luxemburgi uralkodók úgy gondolták, hogy egy óriási erőrendszer segítségével meg tudják őrizni függetlenségüket. Évszázadokig építették tehát a monumentális építményt, melynek szerepe a hercegség védelme lett volna. Súlyos ára volt azonban ennek a semlegességnek, több száz évig a hercegség jövődelmét felemésztette az építkezés, óriási nyomorba döntve ezzel a népet. Az áhitott semlegesség pedig elmaradt. A hatalmas és monumentális erőd nemhogy nem tudta megvédeni Luxemburgot, hanem egyenesen vonzotta a háborúkat.

Az erőd — és ezzel a hercegség — labdaként pattogott az európai uralkodók és kultúrák között. Hosszas véráldozatok árán rájöttek, hogy a semlegesség ára inkább az erőd nemléte, mint léte, ezért lerombolták, s helyén épült fel a hercegség fővárosa, Luxemburg.

Sajnos, ez sem hozta el az áhitott semlegességet. A XIX. század végén egy újítás következtében a területén lévő vasérc segítségével a hercegség fejlett acélipari országgá vált. Így ezért, valamint fejlett vasúthálózatáért, az I. világháborúban lerohanták, a II. világháborúban pedig Hitler egyszerűen annektálta az országot.

Semlegességét igazából a háború után érthette el, és tartja ma is.

A XX. században óriási változás állt be a lakosság életszínvonalában. A XIX. századig minden erőforrás az erőd építésére folyt, az emberek kétharmada éhezett, szinte középkori szinten éltek, ezért sorban kitelepültek. A századfordulón azonban egy kémiai eljárás következtében hirtelen robbanásszerű fejlődés indult, egyik pillanatról a másikra Európa fő acéltermelőjévé nőtte ki magát a hercegség, elindulva ezzel egy óriási fejlődés felé.

Luxemburg az Európa Tanács egyik alapítója, s itt született a Szén és Acél Közösség ötlete is. Számos európai intézet települt ide, melyek többsége még ma is itt található.

A '70-es évek acélipari válsága Luxemburgot is elérte. Csökkent az acél jelentősége. 25 év alatt az iparban foglalkoztatottak létszáma a hatodára csökkent. A válságból az ország szerencsésen

kilábalt. Kedvező adótörvényekkel, soknemzetiségű és soknyelvű adottságait kihasználva, sajátos pénzügyi központot hozott létre. Jelenleg 267 bank található, s számos biztosító társaság székhelye az ország.

Luxemburgban jelenleg a GDP legnagyobb százalékát a szolgáltatás és a pénzügyi szféra adja. Nagyon érdekes az ország lakosságának személyi összetétele.

Mivel a XIX. század végéig nyomorgott a nép, ezért sokan kivándoroltak. Az ipar fejlődése újszerű problémát vetett fel. Nem volt munkás, a szabad paraszt pedig nem akart bányában dolgozni. Szükség volt viszont szakértőkre, ezért Olaszországból, Németországból és Sziléziából (Lengyelország) hívtak munkásokat. Fő szempont volt a vallás, ezért katolikus országokat választottak, a későbbi lehetséges konfliktusokat kiküszöbölendő, így később Portugáliából is jelentős tömegek érkezését támogatták.

A lakosság jelenlegi összetétele:

Összes:	423.000 fő	-- Belga	13.200
Luxemburgi:	276.000 fő	-- Német	10.000
Idegen:	147.000 (34,9%)	-- Brit	4.400
-- Portugál	54.500	-- Holland	3.800
-- Olasz	19.900	-- Egyéb európai	9.100
-- Francia	16.500	-- Egyéb	16.300

Luxemburg gazdasága erős, a világ egyik leggazdagabb országa! A múlt századi léthez képest gazdagsága jelenleg elképesztő. Erős a középosztály, nincsenek nagy vagyoni különbségek.

A munkanélküliség 3% alatt van. Rengeteg a munkahely, a helyi lakosság nem képes ellátni az igényeket, így naponta hetvenezeren ingáznak a német SAAR vidékről és a belga Lotaringiából.

Luxemburg kultúrája „két szívű”, francia és germán. Az ország nyelve a luxemburgi (luceburgi), melyet rengeteg szó gazdagít. A luxemburgi nyelvtörvény nagyon szigorú, szinte emberfeletti elvárásokat fogalmaz meg a diákokkal szemben.

- Az óvoda – iskola előtti nevelés – hivatalos nyelve a *luxemburgi*, amely egyben az anyanyelv is.
- Az iskolában 1. osztályban elkezdnek írni, olvasni *németül*.
- 2. osztályban elkezdik a franciát, mint idegen nyelvet tanulni.
- 13 évesen, a gimnáziumban elkezdik az *angol* nyelvet tanulni.

Aki elvégzi a gimnáziumot, gyakorlatilag négynyelvűvé válik. Ez óriási előny az egyénnek, de az országnak is, mivel ez a többnyelvűség vonzotta a bankokat, biztosító társaságokat, így lett Luxemburg pénzügyi központ.

Ugyanakkor az ország nagy árat fizet ezért az előnyért, Japán után a világ második legnehezebb iskolarendszerét tudhatja magáénak. Ennek következtében a diákok 50%-a(!) nem tud semmilyen iskolai végzettséget elérni a nyelvi nehézség miatt. Évente 4000 diák belga, francia, német iskolákban szerez végzettséget. Tehát már az élet kezdetén kudarc éri őket, olyan élethelyzet, amely vereséggel kezdődik. Nagyon fontos ugyanakkor ezen nyelvek ismerete, mivel a közigazgatás, igazságszolgáltatás és a törvényalkotás nyelve a francia, de a német — mint hivatalos nyelv — jelen van a beszédben és feliratokban is.

Az említett nyelvek közül főként a német a nagyon nagy gát, elsősorban az olasz és portugál gyerekek számára. Itt a szülők nem beszélik a németet, s ez a nyelvi környezeti hiány óriási hátrány. Ezek a gyerekek szinte alig jutnak be a gimnáziumba. *Valahogy úgy érzem, hogy a sok külföldi luxemburgivá, értelmiségivé válását is hivatott gátolni a nyelvtörvény. Így bármennyi is a bevándorolt, az ország vezetése mindig az őslakosok kezében marad.* Mutatja ezt az iskolatípusonkénti eloszlás is:

Iskolatípus	Résztevők aránya	
	Luxemburgi	Külföldi
Gimnázium	87%	13%
Szakmát tanulók	60%	40%
Igen gyenge képességű, speciális iskolába járók	30-40%	60-70%

Mindezen „színes” összetétel ellenére az országban politikailag nincs baj, „politikai és gazdasági biztonság van”, nincs rasszista párt, sok a munkahely, kellene a külföldiek. Az iskolában is minimálisak a rasszista megnyilvánulások.

Ugyanakkor konfliktusok éleződnek azok között, akiknek van jövőjük, és akiknek nincs, s ez közvetve ugyan, de mindenképpen összefügg azzal, hogy kinek milyen lehetőségei vannak (szülői háttér, nyelvismeret, iskolai végzettség stb.).

A luxemburgi iskolarendszer nem készült fel a jelenlegi demográfiai változásokra. Kicsi a luxemburgi családokban a születési ráta, az olasz, portugál családokban viszont igen nagy. Az iskola elsősorban kognitív beállítottságú, megismerésre alapoz, sikerre orientál. Az oktatás francia irányultságú, ex catedra, azaz kinyilvánítja a tanár tudását a „buta” diáknak. Nem nevelő, pusztán csak tudásátadó szerepet tölt be a pedagógus. A családok viszont nem képesek teljesíteni azt a feladatot, amelyet az ilyen iskolarendszer elvár tőlük. A luxemburgi pedagógus szakszervezet igen erős, folyamatosan tiltakoznak a nevelési, személyiségfejlesztési feladatok ellen, mondván, egyrészt a pedagógusokat nem készítették fel erre, másrészt szerintük ezt a családoknak kellene elvégezni.

A jelenlegi luxemburgi iskolarendszernek (de az egész országnak is) kizárólagos ismérve a siker vagy sikertelenség. Ez utóbbi előhívja az elbizonytalanodást, a hagyományos értékek elvesztését, a szociális problémák kiéleződését. Kivesznek a hagyományos vallási értékek, melyek helyett a társadalom nem tud mást nyújtani.

Súlyos problémaként jelentkezik az agresszivitás, mely egyfajta válasz a társadalmi változásokra.

Az agresszivitás két formában jelent meg. Egyrészt az önmaga elleni agresszió eszközként elterjedt a droghasználat (önpusztítás + kiűtkeresés). Másrészt nő az egymás elleni erőszak. Itt elsősorban a diákok „jeleskednek”, előszeretettel veszik el a státusszimbólumot jelentő tárgyakat (pl.: bördzseki, mobiltelefon) olyan társaiktól, akiknek van ilyen.

A problémát ismerik az illetékesek, számos projektet dolgoztak ki, illetve vannak kidolgozás alatt álló programjaik, melyekbe bevonják a drogosokat, a szülőket, illetve a diáktársakat.

Legérdekesebb és legizgalmasabb projektjük — amire rendkívül büszkék — „kalandpedagógiának” nevezik, melynek lényege: olyan izgalmas körülmények teremtése, amit a drogokkal teremtenének meg maguknak. Így az izgalmak „egészségesebb” válfaját választhatják a fiatalok, s ez kevésbé veszélyes számukra, illetve a társadalom számára.

A következőkben megismerhetjük a Luxemburgban létező, drog-prevencióval foglalkozó főbb intézményeket, és azok működési formáját.

II. Luxemburnak mint szociális államnak lehetőségei a lelki és testi egészségnevelés területén (tények, tapasztalatok, tendenciák)

A szociális munka nem új keletű Luxemburgban. Az I. világháború előtt az egyház privilégiuma volt a szegények segítése. Fontosak voltak a női rendek, az apácák töltötték be a mai szociális munkások szerepét.

A XX. században változás áll be. Egyrészt elvilágiasodik a társadalom, másrészt liberalizálódik. Számos szervezet alakul, melyek zászlójukra tűzik a szegények, elesettek segítségét. Legfontosabbak ezek közül a „*Liga a TBC ellen*” és a „*Luxemburgi Vöröskereszt*”, mely utóbbi napjainkban is működik, szociális segítséget nyújt és a megelőzésben segít.

Napjainkban a legjelentősebb szerepet a szakszervezetek játsszák a szociális szférában. Három fő csoportosulás van:

1. Független szakszervezeti alap (szocialista irányultságú szakszervezetekből nőtt ki).
2. Keresztény irányultságú szakszervezetek.
3. Állami alkalmazottak szakszervezete.

A szociális munka főbb feladatait az alábbiakban jelölik meg:

1. Lehetővé tenni a szociális kapcsolattartást:

- különbségek kiegyenlítése,
  - problémák feltárása, megoldása.
2. Bátorságukat veszített emberek motiválása („Ne halat adj, horgászni taníts!”).
3. Védelemre szorulóknak védelem nyújtása:
- szexuálisan bántalmazott gyermekek védelme,
  - súlyosan beteg idősök jogainak védelme.

A nehéz szociális helyzetnek három összetevője lehet:

1. Személyiség

- életkor,
- betegség,
- fogyatékoság,
- alkoholizmus,
- pszichikus problémák,
- képzési deficit,
- előre nem látható „eseményekké” válnak az emberek.

2. Közvetlen környezet (család)

- család felbomlása,
- bántalmazás, erőszak,
- szegénység átöröklése (beleszületik, és az is marad).

3. Társadalmi környezet

- hitelkínálatok nyújtása — könnyű hitelfelvételi lehetőség — a családok eladósodnak.
- A családok többsége jól él (2-3 autó, 2-3 külföldi nyaralás, jó éttermek), a társadalom 10%-a viszont lemarad, a létminimumon él.

A szociális segítségnyújtás alapvető beállítottsága:

- autonómiát adjon, azaz ne legyen szüksége segítségnyújtásra;
- tiszteljük azokat, akik rászorulnak a segítségre;
- az állam ott, olyan mértékben avatkozzon be, amennyire szükséges;
- a segítő eszközöket jól válassza ki, mikor mit célszerű alkalmazni
  - pénz,
  - szakmai képzettség előmozdítása,
  - szakember (pedagógus, pszichológus, szociológus, nevelő, beteg gondozó).

Luxemburgban az átlagjövedelem magas, nagyon alacsony a munkanélküliség (a 3% munkanélküli nem azért van, mert nincs munka, hanem mert nincs meg a munkavállaló végzettsége („munkára képtelen emberek”), a lakosság kb. 12%-a elszegényedett. Mivel magasak a jövedelmek, ezért nagyon drága is az ország, így gyorsan és könnyen el lehet szegényedni. Kétféle szegénységet különböztetnek meg, olyan szegényeket, akik önhibájukon kívül váltak azzá, és olyanokat, akik saját hibájuk következtében szegényednek el. Ma Luxemburgban 5-6 ezer család eladósodott, 5300 család állami segítségből él.

A szociális segély törvényben meghatározott, nem a hivatal jóindulatán múlik, bárki megkapja, aki bizonyos jövedelemhatár alatt van.

Széles szociális háló működik az országban, betegbiztosítást mindenki kap, segítik a fogyatékosokat, illetve az idős emberek „öregok otthonában” való ellátását, ha nem tudja megfizetni, állami segítséggel oldják meg.

A családokat erősen támogatják: családi pótlék, lakástámogatás, gyermekes családok adókedvezménye, mind-mind a szociális segítség eszközei közé tartoznak.

Az oktatás a középiskola végéig ingyenes, mivel egyetemek nincsenek az országban, aki külföldön tovább kíván tanulni, azt a család anyagi helyzetétől függően támogatják.

A családok támogatása azért is a kiemelten fontos feladatok közé tartozik, mivel Luxemburgban a családi struktúra felbomlóban van, egyre kevesebb figyelem fordul a gyerekek felé, egyre több

az olyan gyerek, akiért senki sem felel. Sem az étkezésükre, sem a szabadidejükre nincs biztosítva a kellő odafigyelés, így a hagyományos családi értékek nem közvetítődnek tovább, s a gyerekek közül sokan elkallódnak, kábítószer-fogyasztókká válnak.

III. Tapasztalatok és prevenciós formák a drogfogyasztás, az erőszak és az idegenekhez való viszony területén — a rendőrségi megelőző szakszolgálatok szemével

Az országban kialakult helyzetért a rendőrség nem a külföldieket okolja. Súlyos problémaként jelölik meg, hogy a belső konfliktusokra nem fordítanak figyelmet. Ennek korrigálásaként a fő feladatuknak a megelőzést(!) tartják.

Fő problémák:

- munkanélküliség,
- kábítószer,
- agresszió — „racketing” — erőszak egymás ellen.

Luxemburgban a rendőrség szerint két osztály van: a gazdagok és a szegények.

A bűnözési hullám elsősorban a szegény fiatalok között nyert teret. Ők azok, akik gazdagok akarnak lenni. A „racketing” azt jelenti, hogy elveszik a jobb módúak ruházatát, mobiltelefonját stb. Ezen próbálnak például azzal segíteni, hogy a szociális háló egyik elemeként pénzt adnak a szegényebb rétegnek, hogy kompenzálják a társadalmi különbségeket.

A rendőrség kiépített egy partnerkapcsolatot az iskolákkal. Ezen kapcsolat keretein belül próbálják megelőzni a diákok körében folyó törvénytelenéseket. Beszélgetéseket folytatnak például a fiatalokkal arról, hogy milyen okok vezetnek el a verekezéshez. Az okok feltárása után meg lehet tenni a megelőző lépéseket.

A kábítószer-probléma az egész társadalmat érinti. Egyes luxemburgi források azt állítják, hogy csak az itt élő külföldiek, és nem a luxemburgiak gondolja, ez azonban nem igaz.

A statisztikákat úgy lehet forgatni, értelmezni, ahogyan csak akarják. A luxemburgiaknak több a pénzük ezért ők ritkán kerülnek a rendőrség látókörébe, mint a szegényebb külföldiek. Ugyanakkor a gazdagabbaknak több a zsebpénzük is, így a kábítószerrel könnyebben találkoznak.

A rendőrség az ún. „szituációkból” kiinduló programot mint megelőzési programot alkalmazza.

A fiatalokat nem arról informálják, hogy milyen drogok, illetve azoknak milyen hatásuk van, hanem arról beszélgetnek, hogy milyen helyzetekben találkozhatnak a drogokkal. Fontos a helyzetek megismertetése, a drogfogyasztás ugyanis szituációfüggő, azaz ismerőstől jobban elfogadják, mint idegentől.

A drogok osztályozását a nikotinnal és az alkohollal kezdik, így az a kérdés, mi ösztönöz az első cigire?

Fontos a csoportnyomás problematikája, figyelembe veszik ezért a kortárs csoport hatását a személyiségfejlődésben.

A nikotinnal és az alkohollal kívül keveset beszélnek a többi kábítószerrel, hogy ne hívják fel a fiatalok figyelmét. Inkább a veszélyekről (szervi probléma — agyi és szív-károsodások) beszélnek, illetve arról, hogy milyen függőségek vannak, és hogyan alakul ki a függőség.

Luxemburg kábítószerhelyezete nem rózsás. Vannak csoportok, amelyek liberalizálni szeretnék a fogyasztást, mások inkább szigorúbbá tennék. A luxemburgi parlament előtt van három lehetséges változat:

A gyengébb kábítószereket (Cannabis termékek):

- a) teljesen legalizálnák
- b) nem kell legalizálni, de nem büntetnék a fogyasztást keményen
- c) ugyanúgy büntetnék, mint jelenleg.

A rendőrség azt kívánja elérni, hogy ne legalizálják még az enyhe kábítószeres fogyasztását sem. Luxemburgban ugyanis a fiatalok nagyon korán megszerzik első kábítószeres élményüket. 11-

12 évesen a könnyűdrogokkal próbálkoznak, 13 évesen már heroinfogyasztók, és 14 éves korra prostituálttá válnak.

A könnyű drogokat kipróbálók — sajnos, mivel különösebb káros hatást nem vált ki — könnyen váltanak keményebb drogokra. A drogoktól vidámabbá válnak, s az iskola meg a munka csak később következik a rangsorban. Az is baj, hogy a drogok megszerzhetősége könnyű. Luxemburg nagyon gazdag ország, a diákoknak is sok zsebpénz jut.

A rendőrség a párbeszédet a fiatalokkal nemcsak az iskolák környékén, de lakóhelyükön is folytatja. A rendőrök kimennek a fiatalok közé, és ott beszélgetnek velük az otthoni és iskolai teljesítménykényszeréről, a kiutkeresés lehetséges módjairól. A fiatalok szívesen veszik a közeledést, általában nincs beszélgetőpartnerük, a felnőttek csupán meghallgatják őket. A rendőrök nem tudják a fiatalok felmerülő problémáit megoldani, de szembesítik őket velük. Ezen kívül jogi felvilágosítást is adnak, de ami ennél is fontosabb, orvoshoz és pszichológushoz küldik őket.

A rendőrség a hatékony feladatmegoldás érdekében a drogproblémát kezelő több intézménnyel, a prevencióban részt vevő, valamint terápiás helyekkel is együttműködik.

Segítik például az ún. *streetwalker* hálózat működését. A streetwalker utcán járó pedagógust, „szociális munkást” (a szerző) jelent, aki hátizsákkal a hátán járkál a fiatalok között, és segíteni próbál (óvszert osztogat, beszélget stb.).

A rendőrség a tanárok, nevelők bevonását és felkészítését is végzi, de csak korlátozott mértékben. Hiába van ugyanis megállapodás az iskolákkal, a luxemburgi pedagógusok jelentős része (a szakszervezet is!) azt vallja, hogy az iskola egyetlen feladata a tanítás, minden más a családokat érinti. Ezért a pedagógusok nagy része nem nézi jó szemmel a rendőröket az iskolában, de személyes kapcsolataik alapján bejutnak. Összességében a rendőrség nagyon konstruktív módon kezeli az országban előforduló drogproblémákat, munkájukat elsősorban a prevenció, mintsem a bűnüldözés jellemzi.

IV. Rehabilitációs programok működése fiatal drogfüggők számára

„Az orvosok határok nélkül” szervezet létrehozott egy projektet, amely fiatal drogfogyasztókkal foglalkozik. A csoportnak vannak háttérintézményei, amelyek segítik a munkát. A csoport létszáma három fő, valamennyien pszichológusok.

Klienseiknek 18 éven aluliaknak kell lenniük, de ha betöltik, vihetik tovább őket, maximum 25 éves korig foglalkozhatnak pácienseikkel.

Legfőbb feladatuknak a hálózatépítést tartják, nagyon fontos a hálózatosítás. Összekapcsolják a különböző törekvéseket, hogy még többet tudjanak segíteni a fiataloknak. Működésük első két évében munkájuk javarészt abból állt, hogy megkeresték és együttműködésre, kapcsolattartásra kérték fel a különböző intézményeket. Tevékenységüket először szkeptikusan fogadták, elsősorban azért, mert az államügyességgel is együttműködnek. Tevékenységük alapja a luxemburgi *Ifjúságvédelmi törvény*, amely kimondja, hogy a fiatalok 18. életévükig ennek védelme alatt állnak. Nem lehet őket elítélni, vád alá helyezni. Minden a védelem jegyében történik. Amennyiben valaki mégis súlyos bűncselekményt követ el, van részükre két intézmény (külön a két nemnek), amelyben bírósági határozat értelmében tartózkodniuk kell a meghatározott ideig.

A projektben dolgozó csoport pácienci 99%-át úgy irányítják hozzájuk a különféle igazságügyi szervek, elsősorban az Államügyesség és az Ifjúsági Bíróság. Ezen kívül az iskolák és egyéb intézmények is a küldők között szerepelnek. *(Nem értettem, hogyan működhet „kényszerből” hatékonyan ez az intézmény. Az előadás alatt nem győződtem meg a hatékonyságról, az előadó a kérdéseimet faarccal hártotta el, s gyakorlatilag semmire sem válaszolt.) (A szerző).*

A projekt a következő elven működik:

1. A fiatal kapcsolatba kerül valamilyen droggal.
2. A rendőrség felfigyel rá, jegyzőkönyvezik.
3. Az ügy az államügyességhoz kerül.

4. Az államügyészség levélben fordul a szülőkhez, és utasítja őket, hogy forduljanak a projekthez. Ebben az esetben nem nyomoznak tovább az ügyben.
5. A projekt — amennyiben jelentkezik nála az ügyfél — visszajelez az államügyészségnek.
6. Az ügyféllel végzett munkáról folyamatos visszajelzést adnak az ügyészségnek. Személyes drogokat nem mondanak el, csak a kezelés tényét jelzik vissza.

A projektnek időnként a bíróság részére is jelentést kell küldenie. Ha valamelyik kliens nem működik együtt, esetleg továbbra is bűncselekményt követ el (lop, garázdálkodik, drogot árul vagy fogyaszt), feljelentést tesznek (??? a szerző!), és annak általában javítóintézet vagy börtön a vége.

A fiatalok meggyőzésére minden eszközt bevetnek. Nem ritka, hogy esetenként akár 15 segítő győzköd egy bajbajutott fiatalat(?).

Klienseik 2/3-a fiú. 65%-uk könnyű drogokat, 27%-uk heroint, a többi XTC-t és öngyújtógázt használ.

Klienseikkel szembeni elvárásait a projekt a következőkben fogalmazza meg:

- ne fogyasszanak többé kábítószeret,
- dolgozzanak együtt a családdal, hogy a légkör javuljon.

A projekttel szemben a klienseknek is van elvárása:

- akiket a bíróság vagy az ügyészség küld, azt várják, hogy az igazságügyi szervek békén hagyják őket,
- segítsék a szociális beilleszkedésüket.

A projektben dolgozók munkájukat sikeresnek értékelik, ugyanakkor elismerik, hogy a 18. életévüket betöltők (amikor megszűnik a bírósági nyomás), nem folytatják tovább a programban való részvételt.

V. Egy mentálhigiénés és drogprogram konkrét működése az iskolában (diákok, szülők bevonásának formái)

A kábítószer-probléma iskolai megközelítései (általános elvek)

- A) *Az ember egészsége* a teljes mindennapi életétől függ (WHO, 1986. Ottawa — Charta) Nemcsak az iskola számít tehát!
- B) *Eltérőek a reakciók, amit az iskola visszajelez*
Nincs eszközük a drogproblémákra, ezért:
  1. Körülbástyázza magát a tanár, onnan próbál uralkodni. A külső hatásokat nem engedi magához.
  2. Félelmében elbújik, úgy védi magát.
- C) *Cselekvési irányelvek a drogfogyasztással kapcsolatban*
  1. Az *individuum* megerősítése tanár és diák vonatkozásában is.
  2. Szélesíteni, bővíteni a *csoportfelelősség* területét. Nemcsak az iskolavezetésnek van felelőssége, hanem a tanár- és diákcsoportoknak is létezik felelőssége.
  3. Az iskola *tanulószervezet*. A tanárok nemcsak az ismeretek átadói, de a szervezet fejlődésének hordozói is.
  4. Az iskola sziget. Nyitottnak kell lennie az önkormányzat, a terület (ahol működik), a környező társadalom felé.
  5. A politika felelősségét nem lehet és nem szabad figyelmen kívül hagyni.
  6. Koherencia iránti érzékenység.
    - A tanár olyan tanítson, aminek értelme van.
    - A diák fel tudja fogni, hogy amit kap, annak értelme van, és ezt megértse.

- A tanár fejlesszen ki a diákban olyan kompetenciákat, amit értelmesnek tart, és meg is tud valósítani.
- Legyen kitarató — ne csak akciók alatt csinálja (pl. dohányzásmentes nap, sportnap stb.), utána is folytassa.

D) Iskola és család feladatai az erőszak megelőzésében és a szenvedélybetegségekkel kapcsolatban

- önértékelés,
- barátságok kialakítása,
- kommunikáció fejlesztése,
- etika, érték, szabályok kialakítása,
- kreativitás fejlesztése és megtartása
- aktivitás fejlesztése és megtartása,
- vitakultúra (családban és iskolában) fejlesztés és megtartása.

A programban bemutatott intézmény egy szakközépiskola, ahol szakmai és művészeti képzés folyik. A tanulók általában 19 évesen végeznek, rosszabb esetben 25 éves korukig maradhatnak az iskola diákjai.

Az intézményben 25 tanár dolgozik, a diákok létszáma 1700 fő.

A tanároknak évente különféle témákban felkészítő programokat szerveznek:

- erőszak-megelőzés,
- drogmegelőzés,
- AIDS-megelőzés.

Létrehozták az „Egészséges iskolai légkör fórumát”.

A fórum lényege: Aki az iskolához tartozik, érezze jól magát, így alakul ki az egészséges légkör a takarítónőtől a diákokon keresztül a tanárokig.

A fórumnak az induláskor a tanári karból 20 fő volt tagja. Önkéntes belépés mellett egy év után 60 főre szaporodtak. Jelenleg is ennyien vannak. A többi pedagógus (190!) kritikusan szemléli a fórum munkáját. Nem akadályozzák, de nem is segítik. Bár a kormány részéről erős kritika éri ezért a pedagógusokat, a szakszervezet nagyon erős, és jelenleg ellenáll a kormányzati elközeléseknek.

A fórum négy alprojektből áll:

1. Tanár továbbképzése (csoportos továbbképzés, ami ebben a formában a leghatékonyabb).
2. Diák segít diáknak (lényege, hogy a kortárskapcsolatokban azonos korútól jobban tud tanulni, mint a tekintélyelvűtől).
3. Pedagógiai projektek bevezetése.
4. Párbeszéd előmozdítása (Minden érintettnek részt kell vennie).
  - tanár — tanár
  - diák — diák
  - diák — tanár.

A négy alprojekthez további feladatok kapcsolódnak:

- Az új diákok részére fogadónapokat tartanak.
- Az új diákoknak, a helyes szocializáció érdekében bemutatják (2 napos program) az iskola épületét, a tantárgyakat, bemutatják az iskola vezetését, az iskola pszichológusait, a szaktanárokat. Bevezető foglalkozásokat tartanak a tantárgyakból.
- Beszélgetéseket folytatnak a tanulókkal arról, hogy az előrejutásuk érdekében mi az, ami fontos.

- A szülői fórumok is fontosak, meghívják a szülőket a különböző rendezvényekre. Mindenkinnek van felszólalási lehetősége, elmondhatja problémáit.
- Témaforumokat szerveznek. (Az összes érintett egy körben beszélget, vitázik, kompromisszumokat keres az iskolai légkör javítására.)

Az iskolában nagyon fontos a kommunikáció. Van a tanáriban egy ötletdoboz, ahová a gondokat, szemrehányásokat be lehet dobni. A következő fórumokra ebből választanak témát. Minden fórumon *5 fontos szabályt* kell betartani.

1. Egyszerre egy személy beszél.
2. Aki mondani akar valamit, szót kell, hogy kérjen.
3. A beszéd nem kényszer, azaz nem kötelező beszélni.
4. Aki nincs jelen, arról nem beszélnek.
5. Ami a fórumon elhangzik, az nem megy ki kívülre. Külső helyen név szerint senkit nem idéznek.

Az iskolai fórum mintájára létrehozhatják az *osztályforumokat* is, melynek felépítése hasonló. Itt is témák szerint lehet beszélgetni, illetve aktuális problémák megoldására kísérletet tenni. Kíváncsinos, hogy a diákok fogalmazzák meg a válaszokat a problémákra, mert később ennek kell irányadónak lenni a diákok viselkedésében.

VI. Luxemburgi Drog-prevenációs Központ — Marienthal

A *Marienthali Drog-prevenációs Központ* misszióként működik. 1995-ben alapítványként, de az állam közreműködésével jött létre. Magánjog szerint működnek, politikailag függetlenek, nem tartoznak egyik minisztérium alárendeltségébe sem. Tevékenységüket szakértői státuszban végzik.

Létszámuk 6 fő, de ez sokszor nem elég, így külső szakértők bevonásával egészítik ki a csoportot.

Háttérintézményként egy német egyetem szolgál, ez az együttműködés biztosítja a központ szakmai hátterét.

Főbb feladataik:

1. Meghatározni Luxemburgra vonatkozóan a szenvedélybetegség lényegét, valamint a főbb feladatokat.
2. A kisebb intézmények munkáját összehangolni.
3. A pedagógusok és a diákok felkészítése a droproblémákra.
4. Az egész népességre vonatkozó információ gyűjtése.
5. A népesség felvilágosítása.
6. Didaktikai anyagok készítése könyvtárak és iskolák számára.
7. Kutatások és ezek eredményeinek bemutatása.

Luxemburgban könnyen beszerezhető mindenféle drog. Az embereknek sok pénzük van, sokkal több a drog, és nincs a fogyasztóknak gátlásuk, hogy ne vegyék meg őket. Ugyanakkor, ha vannak drogok, az még nem vezet szenvedélybetegséghez.

Az ember rizikófaktorai a drogfogyasztással kapcsolatban:

- konfliktus,
- alacsony frusztrációs tolerancia,
- kizárólag a jelenre való orientáltság,
- depresszió,
- rizikókészség.

A kábítószer-prevencióban a középpontban mindig az ember áll, és a teljes szociális környezete, soha nem a drog!

A megelőzés nem jelent absztinenciát, hanem a szenvedély kialakulásának, a káros hatások kialakulásának és a rossz fogyasztás kialakulásának megelőzését.

Fontos a türelem és a változásokkal szembeni nyitottság. A siker érdekében széles körű összefogás szükséges, együtt kell dolgoznia az iskolának, a munkahelynek, a családnak és a szabadidőt kialakító személyeknek.

A marienthali vizsgálatok alapján leszögezhető, hogy nem a mindenkor droghban van a vesztés, hanem abban, hogy a tanuló jól érzi-e magát fogyasztás közben, vagy sem:

- azok a fiatalok, akik jól érzik magukat általában és az iskolában is, kevésbé keresik a drogot,
- akiknek az életükben jó kapcsolatuk van egy felnőtt személlyel, azoknak nincs kábítószeres kapcsolatuk.

A Drog-prevenációs Központ három különböző projektet működtet:

1. Internet-használatot megtanító projekt.
2. Varázslatot tanító projekt.
3. „Kalandpedagógia” projekt.

1. *Az Internet használatát megtanító projekt* lényege a szabadidő hasznos eltöltésének megtanítása. A világhálón való időtöltés kívánatosabb, mint a kábítószerrel való „együttlé”, azon kívül a hálón való szörfözés közben a fiatalok tanulnak is. Játékos, indirekt módon jutnak olyan információk birtokába, amelyek segítségével ismereteik bővülnek.

2. *Varázslatot teljesítő projekt.* A projekt lényege a fiatalok fantáziájának olyan irányba történő terelése, amely kívánatos mind az egyén, mind a társadalom szempontjából. A fiatalok varázsolni tanulnak, ebben a tevékenységükben fantáziájuk szabadon szárnyalhat, megvalósíthatják vágyaikat, van sikerélményük.

3. *„Kalandpedagógia” projekt.* Ez az alapítvány legnagyobb tevékenysége, saját ötletük alapján valósították meg. A program alapötlete abból a tényből indul ki, hogy a fiatalok szívesen kísérleteznek, próbálkoznak különféle dolgokkal, kedvelik a rizikót, szeretnék felnőttként viselkedni. A programban résztvevők egy részét azok a fiatalok teszik ki, akiket a bíróság helyezett el a nevelőotthonokban. Ezen fiatalok egyharmada kábítószer, másik egyharmada krónikus iskolakerülés, harmadik harmada pedig kisebb bűncselekmények (pl. lopás stb.) miatt került az igazságszolgáltatás látókörébe. Ezeknek a fiataloknak a nagy része otthon szexuális erőszak vagy általános erőszak áldozata.

A projekt alapötlete csak fiúkra épült, de később lányokra is kidolgozták. Az érintettek havonta egyszer egy egész napra meglátogatják az alapítványt, amely rendszerességet biztosít a programban való részvételben.

A bíróság által „beutalt” fiúkon és lányokon kívül Luxemburg valamennyi oktatási intézményének valamennyi osztálya évente többször ún. „kalandhetek” keretében vesz részt a projektben.

A „kalandpedagógia” eszközei:

1. *„A játszótér”*

A katonai kiképzésben alkalmazott eszközök, melyek használata erőt, bátorságot, ügyességet, kitartást feltételez.

A feladatok eleinte félelmetesnek tűnnek, a végrehajtás azonban különös izgalommal tölti el a fiatalokat, óriási sikerélményt jelent a sikeres végrehajtás.

A játszótér folyamatosan változik, a fiatalok megvalósíthatják ötleteiket, elképzeléseiket.

Eszközök:

- „Vietnami híd”,
- folyó feletti kötélben való átmászás,
- függőhíd,
- drótkötélpályák,
- akadálymászás stb.

2. Munkavégzés

- a) A kalandokat nemcsak „fogyasztják”, de segíteni kell továbbfejleszteni, másoknak is lehetővé tenni az élmény átélését.
Az alapítvány műhelyében a fiatalok saját kezűleg barkácsolnak eszközöket, ezeket beépítik a játszótérbe.
- b) Csoportosan valamilyen hasznos munka végzése, amely hozzájárul mások komfortérzésének javításához, a környezetvédelemhez.
Legutóbb 10 napot dolgoztak Franciaországban, ahol a tengerpartot tisztították meg az olajszennyeződéstől.

3. Fizikai erőpróba

- a) sziklamászás,
- b) toronymászás (függőleges falon).
- c) Kalandtúra — több nap (éjjel is) szabad ég alatt alszanak, a szabadban nomád körülmények között élnek.

A Drog-prevenációs Központ nagyon kedvező területen fekszik. Rengeteg itt a barlang, az igazán nehéz terep, sok az érdekes felfedeznivaló, a megmásznivaló szikla stb.

A projektben való részvétel az alábbiakat nyújtja a fiataloknak:

1. *Változatosságot.* Új tapasztalatok, szokatlan vagy soha meg nem élt élethelyzetek.
2. *Kockázatvállalást.* A fiataloknak kockázatot kell vállalniuk. A kalandokban megkapják mindazt az élményt, izgalmat, amit egy betörés vagy a drogfogyasztás kiválthat belőlük.
3. *Megértést.* A projekt megpróbálja megértetni a külvilággal, hogy ezek a fiatalok nem feltétlenül bűnözők. Amit itt csinálnak, az azt a célt szolgálja, hogy visszailleszkedjenek a társadalomba, és a társadalom által elvárt életvitelt folytassák.
4. *Csoporthoz tartozás élményét.* Az idekerülő fiatalok számára „otthon” kényszer a csoporthoz (nevelő-intézményhez) tartozás. Itt a csoport más tartalommal bír, a tagok egymásért vannak, kölcsönösen számítaniuk kell, és számíthatnak is egymásra. Amíg az otthoni csoportban a konfliktusokért büntetés jár, itt a felmerülő konfliktust megbeszélik, feldolgozzák.
5. *Az én-határok megismerését.* A projekt végrehajtása közben a fiatalok megtapasztalják, hol az ő fizikai korlátjuk, mit bírnak ki a csoportban, hol a csoportbeli státuszuk. A feladatok végrehajtása kihívás a fejvel, a szívvel és a kézzel szemben.

A „Kalandpedagógia” projekt alap gondolatai közé tartozik az is, hogy a pedagógusoknak, a kísérőknek együtt kell működniük a rájuk bízott fiatalokkal. (*Hármas jelszó: kommunikáció — felelősség — bizalom!*) Nekik is be kell kapcsolódniuk a tevékenységbe, hiszen felelősséggel tartoznak a rájuk bízott diákok fejlődéséért. Nagyon fontos, hogy a kísérő aktív legyen, hiszen a nevelő a tájékozási pont a gyermeknél.

Összességében a Marienthali Drog-prevenációs Központ munkája sikeres, jól illeszkedik a Luxemburgban működő drog-prevenációs intézmények sorába.

* * *

A fenti hat előadás megismertetett bennünket a Luxemburgban folyó drog-prevenációs intézmények munkájával. A szerzőnek nem tiszte értékelni ezen intézmények munkáját, mégis úgy gondolom, sok érdekes ötletet láthattunk a kábítószer-megelőzés területén. Nem szabad és nem is érdemes mindent átvenni, hiszen ott is van rosszul működő rendszer. Mégis ami jó, azt fontos lenne, új, hazai keretbe áthelyezni és alkalmazni a hatékonyabb megelőzés érdekében.

DR. DOMONKOS JÁNOS
Fővárosi Iskolászatórium
Budapest

Emlékezés Vörösmarty Mihályra, a nemzeti költészet atyjára

A 200 éve született költő, drámaíró a magyar romantika és a reformkor költészetének egyik legnagyobb alakja. Élete és költészete összefonódott a válsághelyzetben lévő és újjászülető haza sorsával. „Mi Vörösmartynak avval áldoztunk csak, hogy nem felejtettük el nevét. Pedig amit tőle kaptunk, az több a korok múltó, változó hangulatánál. Örökös gyönyörűség, győzedelmes illúzió.” (Ady Endre: Vörösmarty emléke... 1900.)

Magunk mögött hagyva a XIX., s immár a XX. századot is, 2000-ben verspályázattal és nemesveretű kiállítással vállalkozott a Petőfi Irodalmi Múzeum — Vörösmarty születése 200. évfordulója alkalmából — arra, hogy választ adjon a magyar nemzeti költészet atyja 156 évvel ezelőtt feltett kérdéseire: „Ment-e a könyvek által a világ elébb?, illetve ... Mi dolgunk a világon?”. 99 kortárs költő lírai alkotással tett hitet és vallott Vörösmarty nevének emlékezetére.

Vörösmarty munkássága a költészet szinte minden területét átfogja, de a prózában is értéketemtő. Irodalmunkban betöltött szerepéről, sokoldalúságáról írta Illyés Gyula: „Nem volt nemzeti hőskölteményünk. Megírta. Nem volt balladánk. Megteremtette. Nem volt drámai nyelvünk. Pótolta a hiányt. Nem volt mesejátékunk. Általa lett. Költőink ha nem tudtak a néphez szólni, nem tudtak népdalt írni? Megmutatta, hogyan kell. Színi bíráló kellett, folyóiratszerkesztő, szakosztályvezető az Akadémián? Vállalta. Az önálló ipar mellett lelkesíteni? Tellett erre is erejéből. Aztán csatadalt írt, negyvennyolc éves korában.”

A rendhagyó módon bemutatott kiállításon a terem közepében tárló helyezkedik el: Vörösmarty kötetekkel. Körben versek, mai magyar költőktől: minden életkort átívelve. A tablók archív fotográfiai életrajzi adatokról mesélnek: A költő szülőháza Kápolnásnyéken; Perczel Etelkáról szóló miniatúra; A bátortalan szerelem kézírata, melyet Etelkához írt; A Perczel-kúria Börzsönyben; A Zalán futása III. énekének korhű ábrázolása; Az Athenaeum címlapja (1840); a Tudományos Gyűjtemények borítólapja a költő nevével; A Szózat kézírata; A Rom korhű illusztrációja; A Laurához c. vers kézírata; Csajághy Laura fényképe; (Csajághy Laura 18, a költő 42 éves, mikor Bajza Józseféknél találkoztak. Laura Bajzané húga volt. Egyoldalú szerelem volt. Mikor Laura igent mondott, nem a férfit, a költőt imádta. De lehetett-e nemet mondani a Laura-verseknek?)

Vörösmarty-ünnep, kiállítás, és folynak az irodalmi évforduló lelket erősítő eseményei szerte a hazában. Legszebb talán a kápolnásnyéki új kiállítás; Székesfehérvárott ünnepségek, fáklyás felvonulás, melynek csúcspontja, hogy a Vörösmarty Színházban bemutatják Szabó Magda Vörösmarty-drámáját, s a közelben, szép parkban áll, fehér talpazaton a költő bronz szobra (Vay Miklós alkotása), az ország első Vörösmarty-emlékműve, melyet 1865-ben avattak fel. A Vörösmarty-szobrok közt egyik kortárs alkotást 1991-ben, az 1956. okt. 23-i forradalom évfordulóján avatták Sopronban a Frankenburg úti aluljáró melletti parkban, a forradalom és szabadságharc 34., a Magyar Köztársaság kikiáltása első évfordulóján: Somogyi József szobrászművész Vörösmarty-szobrát. A budapesti Vörösmarty-szobor Kallós Ede és Telcs Ede 1908-ban leleplezett alkotása nemcsak a költőnek, hanem a Szózatnak is emléket állít. A carrarai márvány csoportozaton a díszmagyarba

öltözött férfi, öreg paraszt, diák, anya kis gyermekével, pásztorfiú s a többi alak a magyar nemzetet jelképezi, amint a Szózat éneklésével válnak eggyé. Az éneklő csoport fölött kiemelkedve ül Vörösmarty. Az emlékmű felirata: „Hazádnak rendületlenül légy híve, oh magyar!”

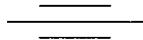
A honfoglalást a reformkor nemzedéke évezredes nemzeti létünk kiindulópontjának fogta fel. A „Zalán futása” fejezte ki ezt a közvárakozást: „Régi dicsőségünk hol kései az éji homályban?” Ez a romantika korában a magyar nemzetté válás legfontosabb felvetése volt. Vörösmarty neve országszerte ismertté vált. Midőn Széchenyi Hitel-ében az európai új eszméket hirdetve nem habozott kimondani, hogy *Magyarország nem volt, hanem lesz*: megdobogtatott minden magyar szívet. A múlt dicsősége olyan szent volt, mint a jövőké: lelkesítették a jelen küzdelmét. Ez volt (ma is!) a nemzet hangulata, melyet Vörösmarty *Szózat*-a fejezett ki legerőteljesebben. Széchenyi 1835. nov. 30-i országgyűlési beszédében hirdette: „*A magyarnak csak itt van egyedüli hazája!*” Vörösmarty költői lelkében megragad e gondolat, és felhasználja legszebb verse megírásakor. A Szózat az ő művészetének olyan gyöngyszeme, melyet ha egyetlenként írt volna is, elegendő lenne örök hírnevet nyújtani szerzőjének. A Szózat mindenre hivatkozik, ami csak lelkesítheti a magyart: az bizonyos, hogy így többé nem élhetünk. Tettre, hazafiúi hűségre lelkesít! Nemcsak nemzetéhez fordul, hanem Európához is, melynek eszméiért küzd nemzete. Méltó helyet követel tőle a többi nemzetek között. Mikor Európára, a népek hazájára hivatkozik, a sajátos magyar hazafiság az emberiség érdekeivel egyesül. E költemény az ifjuló Magyarország nemzeti imája, himnusza — ma is az —: a létéért és jogaiért küzdő Magyarországa. A költemény mindaddig a nemzet éneke marad, amíg a nemzeti küzdelem célt nem ér. Időtállóan minden kor magyar emberéhez szól. Tömegmozgósító ereje! Egyik legnagyobb értékű öröksége nemzetünknek. A Szózat zenéje. Egressy Béni 1843-ban pályázatot nyert dallama és harmóniája szívéhez szól. Hangulata tökéletesen kifejezi a szöveg lényegét: mintha távoli harangzúgás zengene fülünkben. Mi idősebbek jól emlékezünk az 50-es évek egyik szilveszteri rádióadásában, a Timár József által elszavalt Szózat hatására. Olyan hangsúlyokkal adta elő a nemzeti imát, hogy százezrekben ébresztette fel a visszafojtott *nemzettudatot*. A kor egyik legnagyobb színészét ettől fogva hallgatásra ítélte a hatalom. Előre kell tekinteni, és halljuk meg Vörösmartynek egy másik — Erkel Ferenc által megzenésített — művéből a buzdító, derűlátó szállóigét: „Gondolj merészet és nagyot, / és tedd rá éltedet: / Nincs veszve bármi sors alatt / Ki el nem csüggedett!”

Közben megszületett a nagy drámaköltemény, a *Csongor és Tünde*, majd elbeszélő költszetünk remeke, a *Szép Ilonka*. „Ifjúkorában elbeszélő, férfikorában drámaíró, öregkorában lírikus” — állapította meg róla Kosztolányi Dezső. A Szép Ilonka felejthetetlen sorai: — A vadász ül hosszú méla lesben... — Áll-e még az ősz Peterdi háza... — Vörösmarty igen kedvelte a költeményt. Nagyobbik leányát Ilonkának kereszteltette. Örökségül hagyta neki: költői dicsősége egyik sugarát, a legbájosabb női eszményképet, melyről valaha álmodott: Ilonka megismerve a királyt, többé nem szólt. Fájdalmának a hallgatás lett kifejezője. S érezzük az ártatlan szív hervadását, melyet a költő szépen hasonlít liliomhulláshoz. A nagy idők egy tanúja, a „nagy nemzedék” kortársa így jellemezte a nemzet fiát: „Vörösmarty jól megtermett, domború mellű, vállas, rendes magasságú ember volt, kevés hajjal, magas homlokkal, szépmetszésű orral és szájjal, tüztelen fekete szemekkel, az alsó ajkat és arcot tisztán hagyó körszakállal és sűrű tömött bajusszal. Bizonyosan a szebb emberek között említhették volna, ha a himlő arcának állandó vöröses fényességet és néhány kisebb gödröcskét nem kölcsönöz. Rendszeren zrinyiben járt és magastetejű kalapban. Tisztán öltözködött, de sohase választékosan. Betegnek kellett lennie, ha az akadémia páholyában meg nem jelent. Színház után bármily messze elszélt, ha barátjainak valamelyike jó sültől és jó borról biztosította. Erősen szivarozott, és kedves napja volt, amelyben pezsgőzhetett.” (Lauka Gusztáv: A múlttól a jelennek, — emlékjegyzetek, 1879.)

1855. november 19-én, Pesten a Váci utcai Kappel-házban halt meg, ahol 25 évvel azelőtt Kisfaludy Károly elhunyt. Elvesztését egy nemzet siratta. Temetése a Bach-korszak legnagyobb néma tüntetése volt. Húszezer ember kísért koporsóját. Örök emlék: munkái, neve. Kerepes úti

síremlékét neje emeltette. Az akkoriban megnyílt (1847.) temetőben az első nevezetes halott *Vörösmarty Mihál* — így áll a neve a gránitobeliszk sírkövön. Özvegye és 3 gyermeke maradt: Béla, Ilonka és Erzsébet. Nem hagyott más vagyont: munkáit, költői dicsőségét. Gyámtyjok: Deák Ferenc közadakozásra szólított fel a Vörösmarty-árváknak. 103 ezer pengő-forint gyűlt össze részükre.

„Mi dolgunk a világon? küzdeni / Ha azt kivittuk a mély sülyedésből, / S a szellemharcok tiszta sугaránál / Olyan magasra tettük, mint lehet, / Mondhatjuk, térvén őseink porához: / Köszönjük élet! áldomásodat, / Ez jó mulatság, férfi munka volt!” (1844).

DR. H. TÓTH ISTVÁN

egyetemi vendégoktató

Lomonoszov Egyetem

Moszkva

Irodalompedagógiánk és az archaikus népi imádságok

Ha visszatekintünk az előző évtizedek általános iskolai irodalomtanterveire, s fellelőzzük azon idők irodalmi olvasókönyveit, azt kell látnunk, hogy nemzeti *folklór*kincsünk közkedvelt műfajainak bemutatása mindig kitüntetett fontosságú feladata volt magyaroktatásunknak. Szívesen tanítottuk az *ismeretlen szerzőjű költészet*ünk alkotásainak a tantervről által előtérbe állított darabjait, habár esetenként aktuálpolitikai (=osztályharcos) felhangokat is fűztek magyarázatul egy-két szemelvényhez. Kétségtelen azonban az a tény, hogy gazdag példaanyagot mutathattunk be növénydekeinknek a *mesék* világából, a *mondak*incsből, a *népdalok* köréből, a *mitoszok* rejtette titkokból, a *balladák* szinte példátlanul gazdag tárházából, a *szólások*, a *közmondások*, a *találós kérdések*, a *kiolvasók*, a *köszöntők* változatos műfajaiból. A '60-as, '70-es évek irodalomtanítási dokumentumai nyomán még a *kuruc költészet*be is bepillanthattak diákjaink (1).

Az 1978-as tanterv- és tankönyvváltás megőrizte, bizonyos értelemben továbbfejlesztette a *megjegyzett költészet* tanításával kapcsolatos irodalompedagógiai hagyományt (2). A műfajok körét kevésbé, a szakanyag elemzését azonban jelentékenyen megújították a szerzők. Ez a felfrissítés mindenképpen jótékonyan hatott, habár szaktanácsadói munkám közben tapasztaltam, hogy bizonyos esetekben, így a balladák tanításakor idegenkedtek némely kollégák attól a tankönyvírói felfogástól, ahogyan a hatodikos gyermekek elé kerültek a műfaj klasszikus darabjai. Nem vitás, hogy váratlan volt az a műfajtagyalás, amiképpen megvalósult a „Körmives Kelemen” és a „Kádár Kata” címűek elemzése (3). Ugyanakkor a kísérletező, a szokatlantól nem rettegő irodalomtanárok kifejezetten élvezettel izlelték meg diákjaikkal a hatodikos olvasókönyvben közölt módon az idézett balladákat.

Nem tagadom, hogy bizonyos műfajok hiányát fájlaltam az előző esztendőkből.

Nem egy esetben a bemutatandó műfajok és szemelvények körét is más-más évfolyamon láttam s látom helyénvalónak (4).

A saját irodalomtanítási gyakorlatomban összegyűlt tapasztalatok a következő rendszert alkottatták ki velem:

a) az 5. osztályban: *mesék*, *mondák*, *mitoszok*, *közmondások*, *találós kérdések*, *csúfolók*, *köszöntők* (5);

b) a 6. osztályban: ismeretlen szerzőjű dalok, lakodalomköltészet, virágénekek (6);

c) a 7.-ben: megjegyzett balladák (7);

d) a 8.-ban: archaikus népi imádságok (8).

A lakodalomköltészettel való behatóbb foglalkozást azért láttam s látom szükségesnek, mert velünk élő (nép)hagyományról van szó. A tanulók személyesen is megtapasztalják ezt a szokásvilágot, ennek sokszínű költészeti anyagát. Továbbképzéseken, szakmai tanácskozásokon rendszeresen érveltem amellett, hogy a *megjegyzett balladák* világa szellemileg érettebb korosztályoknak táruul fel. A hetedikes növendékeket, vagyis a pubertásba lépőket alkalmasabbnak látom e műfaj értékeinek avatottabb befogadására, mint az alacsonyabb osztályban tanulókat. Nem beszélve arról, hogy Vörösmarty Mihály, valamint Arany János bizonyos balladáit is a 7.-ben tanítjuk, vagyis az ismeretlen és az ismert szerzőjű balladák egybevetését eredményesebben valósíthatjuk meg, ha ugyanabban a tanévben találkoztatjuk diákjainkat ennek a műfajnak a legértékesebb kincseivel. Az *archaikus népi imádságok* nemrég felfedezett folklórszövegek. Befogadásukra a 8. osztályban tanulók képesek. Ezeket a szövegeket felhasználhatjuk nyelvünk alakulása, rétegzettsége bemutatására is. S nem hagyhatom szó nélkül azt a tényt sem, hogy éppen ebben az osztályban nyílik több alkalommal is lehetőségünk a vallásos ihletettségű költészet néhány alkotásának tanítására, jelesül Babits Mihály, József Attila, Radnóti Miklós, Nagy László, Pilinszky János és mások egy-két művének elemzésére. Vagyis az imádság kialakulásának s elmondásának sokféleségéről éppen az ismert és ismeretlen szerzőjű költészet felhasználásával tájékoztathatjuk a tanulókat.

Mivel igen indokoltnak látom e műfaj, vagyis az *archaikus népi imádságok* közkinccsé tételét, felhasználva az irodalompedagógia adta alkalmakat, módszereket is, jelen dolgozatom további részében a tanulók beavatásának egyik lehetséges változatát adom meg.

Vegyük mottóul Erdélyi Zsuzsanna vallomását: „... a szeretet biztonságot és fényt ad, ...”. Adjuk fejezetcímül ezt: „*Kösziklák*”, magyarázó alcímül pedig: „*Mozaikok az archaikus népi imádságok köréből*”.

S máris felfedezőútra indulhatunk.

Fejezetünk címe, a „*Kösziklák*” metafora több jelentést hordoz. Olyan, az ismeretlen költők ajkán keletkezett, csiszolódott *imádságok*ra vonatkoztatva, amelyeket közel három évtizeddel ezelőttig a hagyomány világa őrzött.

Erdélyi Zsuzsanna — ma már Európa-díjas néprajzkutatónk — 1968. december 17-én népzene-gyűjtés alkalmával a Somogy megyei Nagyberényben addig ismeretlen szöveget hallott. Az adat-közlő, a 98 éves *Babos Jánosné* imának nevezte a mondatot, melyet réges régen, még kisleányként az édesanyjától tanult el.

A ritka folklórkincstől fellelkesült kutató esztendőkön át hajszolta önmagát, hogy a népi imáknak, könyörgéseknek ezt a sajátos egyéni-közösségi műfaját minél teljesebben tárhassa fel. A rendkívül gazdag gyűjteménynek (több, mint 6000 darabból áll) köszönhető, hogy az ismeretlen szerzőjű költészet, a népköltészet új műfajjal bővült, az *archaikus nép imádságok* ágával. A szájha-gyományozó kultúra e különös szellemi rezervátumát ismerhetjük meg a „*Hegvet hágék, lőtőt lépék*” című válogatásban. Erdélyi Zsuzsanna ezzel a könyvével emléket kívánt állítani Babos Jánosnénak és társainak, a népköltészet „ismeretlen” szerzőinek, kik „c gazdag irodalomnak nemzedékek rendjében alakítói, hordozói, s napjainkig közvetítői voltak”.

Az élénk szellemű „szelíd vénetskék”, a 80—90 esztendőös „régiséges öregek”, amikor már önerőből nem tudták föloldani a retteget, a félelmet, akkor a felső, a megfoghatatlan erőhöz fordultak, mert ez tűnt immár valódinak, ezt érezték maguk mellettinek. Hozzá könnyen eljuthattak: „kopogtatás nélkül beléphettek, szóval, imával, hanggal-énekkal lajtorját állíthattak”. Az archaikus népi imádságokat bemutató könyv „régiséges” asszonyokról, férfiakról, a népi gondolkodás minden-kori tartóoszlopairól szóló üzenet.

Nemcsak répacgyeléskor, baromhajtáskor vagy hetipiac zsibongásában, hanem búcsúhelye-ken, pályaudvarokon és szociális otthonokban, orvosi rendelők várószobáiban is gyűjtötte az *imákat*,

a ráolvasásokat, a védekező, bajelhárító szövegeket Erdélyi Zsuzsanna. Szóval, énekekkel, ha rájuk szakadt az éjszaka, akkor otthonuk védelmével és meleg tejjel, házikenyérrel is ellátták őt, a „jórávaló becses személj”-t, aki felelősséggel kutatta-gyűjtötte, majd elemzte-rendszerezte ezeket, az életsorsokat is megvilágító tanúságtéveseket: az archaikus népi imádságokat.

Azon az emlékezetes 1968. december 17-én Babos Jánosné (Ruzics Rozália 1871., Magyarkeszi, Tolna megye) így beszélt, majd imádkozott: „Az én édesanyám tanított rája még kislánykoromtól szokva tudom... Hát én este, minden este... minden este, minden reggel elmondom. No. Csak úgy tanított bennünket...”

Keresem uccákrú' uccákra

Názáretbeli Jézus, zsidóknak királa,
Veszedelembé' forgóknak lévő Istenel!
Megtetesült szent Iste(n),
Szent erős Iste(n),
Szent és halhatatlan Úriste(n),
Könyörűj mirajtunk.
Hét körösz alatt lefekszem,
Hét körösz alatt fölkelek,
Órizz, angyalom, éjfélig,
Boldogságos Szűz Mária vérrattig,
Jézus Krisztus mindétig,
Hogy gyarló testem nyugoggyék,
De szívem el ne aludjék,
Hogy téged mindenkor lássó(n),
Minden gonoszt távoztassó(n),
Sátányok megköttessenek,
Testembe' ne fertőzzenek,
Engedd ezt nekem kegyese(n),
Atya, Fiú, fölségese(n),
Élvén örök dicsőségbe(n),
Most és mind örökkön öröké ámen.
Ma vala pénteknek napja vala,
Mén a Jézus Krisztus kinnak kinhelyére,
Meglátták a zsidók,
Fölfeszítették a magos keresztfára,
Fol a szent vére,
Hervad a szent színe,
Szomorkodik a szent lelke.
Szól a Boldogságos Szűzanya Mária:
Óh fiam, fiam!
Szerelmes szent fiam!
Én azt gondú'tam, te léssen bús,
Látom, fiam, én leszek bús.

Aki ezt az imáccságot este-reggel elmongya,
megüdvözü!l!
Názáretbe' van egy mustromfá*,
Kívül aranyos, belül kegyelmes,
Abba' modottak héccer hét szent misét,
Én ott hallgattam szerelmes szent fiammal, az ártatlan
Jézussommal,
Eccer elkapták mellőlem a kegyetlen zsidók,
Keresem uccákrú' uccákra,
Sehun nem találok,
Előtalálok Szent Lukács evangélistát,
Kértem tőle: Nem láttad-c szerelmes szent fiamat, az
ártatlan Jézusomat?
Óh anyám, anyám, szép Szűz Máriám!
Menny el, menny el a magos Kálvária hegyére!
Ott vagyon egy szent keresztfa,
Arra vagyon felfeszítve,
Vasdárdával nyitogatgyák,
Arcul verik, vérrel verőttekzik,
Ecettel, epével itattják,
Tövissel koronázzák,
Marokvesszővel csapkodják.
Hét cső vére elcsöppent,
Az angyalok fölszették,
Szent atya elejbe vitték,
Óh, anyám, anyám, szép Szűz Máriám!
Menny el, menny el a fekete föld színe alá!
Az Ádám maradványai közé.
Kiálcsd, hirdesd,
Lefektekre, fölkeltekre:
Bizon, bizon vélem léssen a paradicsomba'.
Én mondom, a teremtő,
Aki titeket az ő szent vérevel(l) és halálával
megváltott. Ámen.

* A „mustromfá” változatai: mustárfá, mustrafá, citromfá, édenfá stb.

Moldovában, a Diószén nevű faluban született Benedek Rozália (1906), asszonynevén Benke Jánosné. Ő „kicsike lejánka” korában tanulta: „onnat hazulról... anyámtól is hallottam, ...”, majd 1970. január 20-án a Tolna megyei Szárászon mondta el ezt az imádságot:

Hegyet hágek

Hegyet hágek,
Lőtöt* lépék.
Kő káplonicskát láték,
Bellől arannyas,
Küel irgalmas,
Szent Világ Úrjézus Krisztus benne lakik vala.
Aran(y) hajával leeresztvel,
Aran(y) könyveivel kicsordulval,
És aran(y) szekállával kitépvel.
Eljőve Szent Világ Úristen és megkérdeztvé:
Mié't ülsz itt, Szent Világ Úrjézus Krisztus,
Aran(y) hajadval leeresztvel,

Aran(y) könyveidvel kicsordulval,
És aran(y) szekálladval kitépvel?
Azé(rt) ülök itt, Szent Világ Úristen,
Várom a harangokat, megkonduljanak,
A bűnösök ide folyamoggyanak,
Bűbánatot tarcsanak.
Szent asztalomtól táplálkoggyanak,
Hogy örök életet éljenek.
Aki czet elmongya este lefektibe,
Reggel felkeltibe,
Testye beteg,
Lelke készül,
Boldog mennyország ajtaja nyitul áment.

* Lőtöt: lejtő

Kisteleken, Csongrád megyében gyűjtötte Erdélyi Zsuzsanna az alábbi gyógyító-ráolvasó imát. Ezt a betegségelküldő típusú szöveget az 1896-ban született Muhel Erzsébet (Molnár Sándorné) mástól írta le, tanulta meg, majd 1972. április 10-én elmondta a néprajzkutatónak.

Hasznos ima hideglelés ellen

Kösziklák repednek,
Halottak föltámadnak,
Krisztus Urunkat megfogták és Judás elébe állították,
Azt kérdik tőle, mit télsz? Mit reszketsz? Talán a hideg lel?
Nem lel engem, nem is kívánom.
Azt se lelje soha, aki az én keserves kinszenvedésemről.
Halálomról megemlékezik.
Óh hajnal, hajnal,
Piros szép hajnal,
Engem vendégségbe hívnak,
De én nem megyek,
Elküldöm az én hideglelésemet.
De én nem megyek,
Elküldöm az én hideglelésemet.
Aki ezt elmondja háromszor napfölkelte előtt,
És három-három Miatyánkot, annyi Üdvözetet és egy Hiszekegyet,
És följajánlja Jézus utolsó rázásáért és tiszta szívből mondja. Amen.

Az itt következő, „a három gyógyító asszony” típusúnak nevezett, keleti hatást mutató (perzsa: tű, tűzistenség), ritka változatú imát a Somogy megyei Osztopán jegyezte fel 1972. augusztus 16-án Erdélyi Zsuzsanna az 1922-ben született Sas Rozális (Bondác Jánosné) közlése alapján.

„... Vízcsínyalású mondta, a Hiszekegy után...”

Dűlő mellett megy három szűz lány.
Az egyik viszi az aranytüzet,
A másik az aranysöprűt,
Boldogságos Szűz Mária söpörje le
Ennek a lánynak vagy fiúnak a lekét.

„Már régen tudom, az én nagyanyámtól... még kislány voltam, ... Minden reggel meg este imádkoztunk” — mesélte a 81 éves Csorba Mihályné Turcsányi Anna a Bács-Kiskun megyei Mély-

kúton 1975. február 2-án, majd Erdélyi Zsuzsanna lejegyzésében megőrződött a következő archaikus imádság is.

Ölében szent fia meghalva

Én lefekszek én ágyamba,
Mint Úrjézus koporsóba,
Három angyal őriz engem,
Őrizzetek, angyalok, éjfélig.
Szűz Mária virrattig,
Föltekintek magos mennybe,
Nyitva látom mennyország kapuját,
Kívül kárpitos,
Belül aranyos.
Trónusán ül szép Szűz Mária,

Ölében szent fia meghalva.
Három csöpp vére elcsöppent,
Az angyalok fölsették,
Cintányérre tették,
Az Úrjézushoz vitték.
Nem szölok, sem felelek,
Ki ezt az imádságot este elmondja, reggel,
Halálos bűn nélkül hal meg,
Halála óráján igyenyesen a mennyországba megy.
Ámen.

1975. május 8-án a Heves megyei Bükkszentdomonkoson czecket mondta Nyerges Kálmánné (Kovács Hermin 1903., Mikófalva, Heves megye): *..... a rossz mindég kísérte, nyomta éjszakára, hogy hát el vót nyomódva, oszt mindenüvé hordozták, minden, nem tudtak ellene mit tenni, osztán azt mondta szülém Kecskeméten, ő olyan nagy helyen, nagy úrná' vót, nagyon szerették... oszt a' mondta neki, hogy hát fiam, majd eztet imádkozza el, aztán az az ember is vót köztük dógóznyi. Ezt háromszor elmondta, semmiféle rossz lélek nem mehetett hozzá."*

Törje le a keresztfá

Én ágyamba lefekszek,
Én semmitül nem félek.
Három őrit engemet,
Az biztatja lelkemet,
Az Atyának szerelme,
A Fiúnak kegyelme,
A Szentlélek ereje.
Én ágyamba lefekszek,
Én semmitül nem félek.
Három őrit engemet,
Az biztatja lelkemet,
Az Atyának szerelme,
A Fiúnak kegyelme,
A Szentlélek ereje.
Jézus énvelem,
Senki ellenem,
Bátor szívem jó fegyverem.
Margit szűz leán,
Tüntesd el előlem,
Törje le a keresztfá,
Akire Krisztust feszítették.

Az imént bemutatott archaikus népi imádságokat és a gyűjtési körülményekről hírt adó szakszövegeket a következő feladatok mentén munkálhatjuk meg.

1. Helyénvalónak tartjátok-e a fejezetet átfogó „Kösziklák” címet? Válaszokat
  - a) részletesen, tényekre és adatokra, valamint összefüggésekre hivatkozva fejtétek ki;
  - b) vessétek egybe, illetőleg vitassátok meg!
2. Miért nagy jelentőségű a „*Hegyet hágék, lőrőt lépék*” című könyv? Fejtegetéseitekben
  - a) támaszkodjatok az ismeretterjesztő szövegműre;
  - b) éljetez a szemelvényekkel és az azokat felvezető tájékoztató információkkal;
  - c) használjátok fel Erdélyi Zsuzsanna kötetét!
3. Ismertessétek az Erdélyi Zsuzsanna nevével fémjelzett gyűjtés történetét!
4. a) Vessétek egybe az általunk választott népi imádságokat a hasonlóságok az egyezések és a különbözőségek alapján!
 b) Meglátásaitokat foglaljátok összefüggő feleletbe!
5. Nézzetek utána a Magyar néprajzi lexikon megfelelő köteteiben az alábbi fogalmak jelentéskörének, funkciójának!
  - a) archaikus népi imádság
  - b) imádság
  - c) imaasszony/énekes asszony
  - d) ráolvasás
  - e) szemverés.

Jegyzeteiteket rendezzék beszámolóvá!

6. Elemezzétek a fenti szövegeket aszerint, hogy milyen céllal mondták, mondogatták!
7. Vizsgáljátok meg az általunk választott archaikus szövegek
  - a) számhasználatát (Milyen jelentést hordoznak a számok az olvasott archaikus imádságokban?);
  - b) gondolatrítmikáját (Miben fejeződik ki a gondolatrítmus zenciséget biztosító szerepe?);
  - c) „imádkozó — ima — címzett” viszonyát;
  - d) jellegzetes fordulatait!

A feltárt tényeket, összefüggéseket rendezzék feleletté!

8. Tárjátok fel a tanulmányozott archaikus népi imádságok stílári és versszerző értékeit! Segítségül a figyelemtekbe ajánlunk néhányat a számtalan képszerű kifejezőeszközből és zenei tényezőből a „*Keresem uccákru' uccákra*” alapján.

Názáretbeli Jézus, zsidóknak királa,
 Veszedelembe' forgóknak lévő Istene!

Megtestesült szent Iste(n)

Szent erős Iste(n)

Szent és halhatatlan Úriste(n)

Könyörűj mirajtunk

Hét körösz alatt fekszem

Hét körösz alatt fölkelek

Örizz, angyalom, éjfélig,

Boldogságos Szűz Mária vérattig,

Jézus Krisztus mindétig,

Hogy gyarló testem nyugoggyék,

De szívem el ne aluggyék, (...)

Engedd ezt nekem kegyese(n)

Atya, Fiú fölségese(n)

Élvén örök dicsőségbe(n)

Most és mind örökkön ámen. (...)

Mén a Jézus Krisztus kinnak kinhelyére, (...)

Óh anyám, anyám, szép Szűz Máriám! (...)

Arcul verik, vérrel verőtékezik, (...)

Menny el, menny el a fekete föld színe alá! (...)

megszólítás

felkiáltás

ismétlés

fokozás

erősítés, festői jelző

felkiáltás

ismétlés

ellentét

megszólítás-fokozás

fokozása — (rag) rim

erősítés

megszemélyesítés

ellentét (rag)rim

erősítés

halmozás

háromszoros ismétlés

figura etimologica

figura etimologica

refrénszerű ismétlés-alliteráció

alliteráció

ismétlés, felkiáltás-alliteráció

9. Pais Dezső, a kiváló nyelvész meglátása szerint a „a nagyon korai vallásos stílusmozzanatokra való visszahajlás” fedezhető fel a „Hegyek hágék, ...” kezdetű imádságban. Az „Ómagyar Mária-síralom” idejének nyelvi készletébe tartozó kifejezéseket is fellelhetünk ebben az archaikus szövegében.

a) Vessétek egybe tartalmi, nyelvi vonatkozásban a „Hegvet hágék, ...” szövegét a „Halotti Beszéd és Könyörgés”-sel, valamint az „Ómagyar Mária-síralom”-mal!

b) Végezzétek el a fenti művek stilisztikai elemzését is!

c) Mi biztosítja ezeknek az archaikus nyelvű olvasmányoknak a zeneiségét?

A részletekből szerkesszetek összefüggő, sokoldalú beszámolót!

10. Gyakoroljátok az archaikus népi imádságok könyv-, tartalom- és hangulathű felolvasását!

a) Jelöljétek a hangsúlyok helyét!

b) Gondoskodjatok a megfelelő szünettartásról!

c) Ügyeljétek a tempó-, hangerő- és hangszínezetváltásokra!

11. Tanuljátok meg két-három gondolati egységet könyv nélküli felmondásra az elemzett imádságokból! Indokoljátok a választásotokat!

12. A „Hetedhét határban”, a „Legendák nyomában” s a „Régmúlt kövei között” című irodalmi feladatgyűjteményekben rendszeresen és részletesen foglalkoztunk a megjegyzett költészettel, annak sokféleségével, műfajgazdagságával.

a) Tekintsétek át az említett könyvek megfelelő fejezeteit! Készítsetek lényegretörő vázlatokat!

b) Adjatok számot a szájhagyományozó költészet általatos megismert sokszínűségéről, műfaj-, téma- és variációgazdagságáról!

Az első tanítási tapasztalatok arról adnak hírt, hogy meglepődnek a tanulók látva és hallva az archaikus népi imádságok közül válogatott szemelvényeket. Rácsodálkoznak a nyelv állapotára, a szövegekben meglett költészeti értékekre, nem egyszer a gyűjtés körülményeire is. Jelenkeztek olyan diákok is, akik említették, hogy dédszüleiktől, nagyon idős rokonaiktól hallani véltek hasonló mondásokat.

Amikor a nyelv fejlődéséről esik szó a magyar nyelv óráin, akkor kedvvel fordulnak vissza a diákok a „Jelek az úton” című kötetükben olvasott archaikus népi imádságokhoz.

Az ismeretlen és ismert szerzőjű költészet imádságairól beszélgetvén, az összehasonlítás alkalmával a hangulati, stilisztikai jegyeket sorolják elő legelőször is a nyolcadikos olvasók.

Úgy gondolom, nem lenne felesleges, ha gyakorló pedagógusok és kutatók is végeznének visszatekintést, összehasonlítást a megelőző évtizedek s napjaink irodalompedagógiai törekvéseiről, eredményeiről, hatásairól. A közzéteendő, illetőleg ismertett tanulságok mindenképpen hozzájárulnának a tanító- s tanárképzésen túl a továbbképzések tartalmi gazdagításához is.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Aszódi Lászlóné—dr. Horváth Gedeonné—Megyer Szabolcs 1975: Magyar irodalmi olvasókönyv 7. Tankönyvkiadó, Budapest.
2. Komár Pálné (szerk.) 1978: Irodalom 5—8. osztály. In: Szebenyi Péter (főszerk.): Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
3. Goda Imre—Horváth Zsuzsa—M. Boda Edit 1981: Irodalmi olvasókönyv az általános iskola 6. osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.
4. Dr. H. Tóth István 2000/2: Irodalmi feladatgyűjtemények 10—14 éves olvasóknak. Módszertani Közlemények, Szeged.
5. Dr. H. Tóth István 1997: Hetedhét határban (Irodalmi feladatgyűjtemény 5. osztályosoknak). Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged.
6. Dr. H. Tóth István 1999: Legendák nyomában (Irodalmi feladatgyűjtemény 6. osztályosoknak). Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged.
7. Dr. H. Tóth István 1997: Régmúlt kövei között (Irodalmi feladatgyűjtemény 7. osztályosoknak). Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged.
8. Dr. H. Tóth István 1999: Jelek az úton (Irodalmi feladatgyűjtemény 8. osztályosoknak). Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged.

Szemléltetés bélyegekkel

A szemléletességnek (mint egyik didaktikai alapelvnek), vagyis a dolgok és jelenségek megismerésének elve a verbalizmus elleni küzdelem során pedagógiai közmondásunk közhelyévé vált. Szinte szállóige már, hogy a „képtelen” tanulás életképtelen tudáshoz vezet. A gazdag tapasztalatokkal rendelkező emberek — akik mögött gazdag tevékenység áll, sokat láttak az életben (természetesen nem csak a szemükkel), megfelelően képztettek — tanulhatnak csak szöveg alapján is, mégpedig annál inkább, minél közelebb van ezeknek a szövegeknek a tartalma saját tapasztalataikhoz. Viszont a tanulóknak, ha bármit is meg akarunk tanítani — különösen, ha elvárjuk, hogy ezt a tudást az életben sokoldalúan alkalmazni is tudják — akkor előbb megfelelő tapasztalatszerzési lehetőséget kell biztosítanunk. Ezek a tapasztalatok annál értékesebbek, minél szélesebb körű a forrásuk. Ezért a szemléletesség elvének és a szemléltetés módszerének gyakorlati megvalósításakor fontos szerepet játszanak a vizuális információk. Ilyen vizuális információk lehetnek a magyar bélyegkiadás igazán szép példányainak bemutatása.

Az első, önálló magyar kiadású bélyeg megjelenésétől (1871-től) eltelt majd százharminc év alatt a Magyar Posta közel ötezerféle bélyeggel (valamint köztük jó néhány blokkal, kisívvel, szelvényes bélyeggel, bélyegfüzettel) tisztelte meg vásárlóit.

A néhány forgalmi sorozattól eltekintve ezek a színes bélyegek nemcsak a gyűjtők számára fontosak, hanem hazánk kulturális, művészeti, tudományos, sport eredményeinek, történelmi eseményeinek, növény- és állatvilágának is méltó reprezentálói. Ugyanis a bélyeggyűjtők széles táborán kívül a családi, baráti, hivatalos (bár napjainkban ez már csak a magánembertől az intézmények irányában jellemző, a központi bélyegzős bérmentesítés elterjedésével) levelezés során a bélyegek eljutnak mindegyik magyar településre. Sőt a kibocsátási példányszámtól függően néhány ezer vagy néhány száz eljut a világ legkülönbözőbb országaiba is.

Az alapfokú oktatás tantervi anyagának szinte minden területén segítségünkre lehetnek a magyar bélyegek (szerteágazó tematikájuk miatt) a szemléltető oktatásban.

Nyilván mivel a bélyegek, sőt még a blokkok is a közvetlen szemléltetéshez viszonylag kis méretűek (valamint esetenként túlságosan értékesek, így beszerzésük, kölcsönzésük sem problémamentes), ezért az iskolai szemléltetés epidiáskóp segítségével (amikor rendelkezésre áll a megmutatni kívánt bélyeg) képzelhető el. Másrészt a bélyeggyűjtő körökön keresztül igényelhetők bélyegeket bemutató (tematikus csoportosításban) diatekercsek, filmek és videofilmek. Ezek viszont mind túlságosan előkészület-igényesek, ahhoz a egyszerű lehetőséghez viszonyítva, amely remélhetőleg írásom megjelenésekor már hozzáférhető lesz. Az évente bővítve megjelenő (már 51 kiadást megért) Magyar Bélyegek Árjegyzéke most 2000-ben először CD-n is beszerezhető. Ennek ára nem haladja meg egy igényesebb könyv árát. Minimális számítástechnikai ismeretek birtokában (Nemzeti alaptanterv: Informatika műveltségi terület, minimális teljesítmény a 8. évfolyam végén) konkrét bélyegekre másodpercek alatt rákereshet a CD használója, és képernyő méretű színes szemléltetést biztosíthat tanítványainak. Ez a tény remélhetőleg kiemelt hasznosítási lehetőséget jelent írásom olvasói számára.

A „Magyar Bélyegek Árjegyzéke” bármelyik kiadásában ugyanaz a bélyeg azonos sorszámmal van jelölve, ezért az írásomban említett bélyegeket, bélyegblokkokat sorszáruk feltüntetésével igyekszem könnyen azonosíthatóan megjelölni. Természetesen írásom terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé, hogy az egyes témákra való hivatkozásaim teljes körűek legyenek. Igyekeztem a legszebb bélyegsorokat, bélyegeket kiválasztani.

A kisiskolások környezetismereti tudásának elmélyítését segíthetik azoknak a bélyegeknél a képanyaga, amelyek háziállataink [1520-1527, 2434-2441], vadon élő állatok [1786-1795, 3093-3099], madarak [1657-164, 1942-1949], a rovarvilág egyedei [1414-1423], lepkék [1696-1702, 2247-2255], halak [1877-1886, 2388-2394], gyümölcsök [1447-1454, 2086-2093], virágok [1601-108, 2207-2216], gyógy- és ipari növények [1853-1860], gombák élethű ábrázolását tartalmazzák.

Közvetlen környezetünkben történő tájékozódás része a közlekedési eszközök, a járművek fajtáinak ismerete. Például: fogaskerekű [2968], lovaskocsik [3169-3175], motorkerékpár [1515], autók [2604-2611, 3029-3035], repülők [1436-1443, 1899-1905], vonatok [2749-2756, 3148-3154], metró [2618, 3539], hajók [1180, 1519], autóbusz [1500, 1514], villamos [1497].

Az egészséges életmódot, a sportot propagáló bélyegválaszték is igen tekintélyes. A legtöbb jelentős magyar [1380-1389, 2197-2205] és nemzetközi [1400, 2788-2795, 2961-2967] sportesemény alkalmából (legalábbis az olimpiai, világ- és európabajnokságok esetében) már négy évtizede rendszeresen jelenik [1313-1318] meg bélyegsor, blokk vagy emlékbélyeg. Másrészt érmeseink tiszteletére is rendszeresen jelennek meg az olimpiák után eredményeiket rögzítő bélyegsorok [2141-2152, 2863-2868].

A magyarság eredetéről, valamint nemzeti sorsfordulóinkhoz kapcsolódó történelmi eseményeket érintő témájú olvasmányok illusztrálói lehetnek a történelmi személyiségeket, események emléket felidéző bélyegek. Ez a terület kisiskolásoknál a harmadik és a negyedik osztályos történelmi témájú olvasmányokhoz kapcsolódik. Például: Szent István király [2639], Hunyadi János [1530],

Zrínyi Miklós [2308], II. Rákóczi Ferenc [3108], Szent László király [3294], Thököly Imre [3291], Bem József [1198], Kossuth Lajos [1325], Dózsa György [2787].

A magyar bélyegkiadás arányérzékét dicséri, hogy nem maradtak ki történelmünk nagy nőalakjai sem, hiszen többek közt Szent Erzsébet [510], Kanizsai Dorottya [791], Szilágyi Erzsébet [787], Lorántffy Zsuzsanna [653], Zrínyi Ilona [1331] emlékére jelentek meg bélyegek.

A harmadik és negyedik évfolyamon előforduló olvasmányok között található mondák, történelmi elbeszélések, versek leírónak, szerzőinek is megtalálható a képmása a magyar bélyegeken. Csak a legismertebbeket említve: Ady Endre [3233], Arany János [1564], Jókai Mór [1457], József Attila [3399], Gárdonyi Géza [2013], Móra Ferenc [1769], Petőfi Sándor [2847].

Világszerte ismert zenei nagyságaink arcása is megtalálható a magyar bélyegkinálattal. Csak a legjelentősebbeket említve: Bartók Béla [1512], Erkel Ferenc [1403], Kodály Zoltán [2442, 3556], Lehár Ferenc [2622], Liszt Ferenc [1540].

Az esztétikai nevelés nehezen realizálható képzőművészeti alkotások: festmények [2338, 2344, 3076-3082], népviseletek [1390-1397], 2019-2027], kézműves munkák (pl. halasi csipke) [1723-1730, 2058-2065], ötvösmunkák [2656-2663], kerámiák [2810-2817, 3298-3300], fafaragások [2567, 2568, 3392-3396], domborművek (pl. pénzérmék) [3347-3351], iparművészeti alkotások [2836-2842, 2912-2915] legalább képen történő megismerése nélkül. E témakörben is jelentős illusztrációs lehetőséget biztosít a magyar bélyegek választéka.

Rendszeresen jelennek meg olyan bélyegek, amelyek nemzeti és egyházi ünnepeinkhez, szokásainkhoz, valamint jelképeinkhez kapcsolódnak. Például: zászlóink [3457-3462], címereink [1106, 1595-1597].

Közismert, hogy a fiatalok szívesen gyűjtenek fényképeket a sportolókról, a színészekről, telefonkártyákat, posztereket, más tárgyakat. Előfordulhat, hogy néhányukat az iskolában bemutatott bélyegek készítetik a bélyeggyűjtés szép és tanulságos (hosszútávon talán még gazdaságos is) hobbijának választására.

IRODALOM

- [1] Nemzeti alaptanterv
Művelődési és Köznevelési Minisztérium 1995. 212. oldal.
- [2] Magyar Bélyegek Árjegyzéke 2000
Philatelia Hungarica Kft., Budapest, 1999.
- [3] Magyar bélyegek katalógusa CD-ROM 2000
Mountner & Piman Kft. — Philatelia Hungarica Kft.

TISZTELETTELJES KÉRÉS ELŐFIZETŐINKHEZ !

Bízunk abban, hogy továbbra is töretlen támogatói, előfizetői maradnak lapunknak. Ennek reményében kérünk minden kedves Előfizetőnket, régieket és újakat, hogy a 2001. évi előfizetési díjat, amely ettől az évtől 800 forint, az alábbi számlára befizetni szíveskedjenek: OTP Csongrád Megyei Igazgatóság, Szeged, Módszertani Közlemények, 11735005-20003933.

Köszönjük megértésüket és támogatásukat.

A Módszertani Közlemények Kiadóhivatala
A SZERKESZTŐSÉG

Millennium 2000

A 2000. a millennium jegyében telt. Iskolánkban is megemlékeztünk — a most közreadott ünnepi műsorral — e jelentős történelmi évfordulóról.

1. **Himnusz**

2. **Petőfi Sándor: Magyar vagyok**

Magyar vagyok. Legszebb ország hazám
Az öt világrész nagy területén.
Egy kis világ maga. Nincs annyi szám,
Ahány a szépség gazdag kebelén.
Van rajta bérc, amely tekintetet vét
A Kaszpi-tenger habjain is túl,
És rónasága, mintha a föld végét
Keresné, olyan messze-messze nyúl.

...

Magyar vagyok. Büszkén tekintek át
A múltnak tengerén, ahol szemem
Egekbe nyúló kösziklákat lát,
Nagy tetteidet, bajnok nemzetem.
Európa színpadán mi is játszottunk.

3. **Arany János: Buda halála (VI. ének)**

Száll a madár, száll az ének
Két fiáról szép Enéhnek;
Zengő madár ágrul ágra,
Zengő ének szájrul szájra.

Hunor ága hún fajt nemzett,
Magyaré a magyar-nemzet;

4. **Juhász Gyula: Új ének István királyhoz**

Hol vagy, István király:
Énekeltük árván,
Rontó béke útján
Botorkálva járván.

Népünk drága kincse,
Szent jobb, sirva néztünk,
Míg a rontó balsors
Karja verte népünk.

Nagy öröme vagy ma
Lángoló szívünknek,
A neved áldott napja
Új diadalünnp.

5. **Szörényi-Bródy: István, a király (részlet)**

6. Az ünnep csendjében idézem Szent István alakját, komor arcát, gondterhelt homlokát jóságos lelkét, jövőért aggódó szellemét.
Elhatározta, hogy birodalmát beépíti azoknak az országoknak közösségébe, hitébe, szokásaiba, erkölcsébe, melyek közé népe betelepült.
Szeretném vallatára fogni a történelmet és keresni a nagy Király üzenetét. Imre fiához írott intelmében a gondolatainkba építendő igazságoknak gazdag tárházára leltem.
7. Részletek fiához, Imre herceghez írt *intelveiből*: „ha becsületet akarsz szerezni királyságodnak, szeresd az igaz ítéletet; ha hatalmadban akarod tartani lelkedet, türelmes légy ...”
„az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő.”
„Légy türelmes mindenkihez, nemcsak a hatalmasokhoz, hanem azokhoz, akik nem férnek a hatalomhoz. Azután légy erős, nehogy a szerencse túlságosan felvessen, vagy a balsors letaszítson.”

8. **Jozef Bad'ura: Najdrahšie semienka**

Blúdim v húštine osudu
chodníkmi našich predkov,
pátram po koreňoch,
z ktorých vyrástlo
a rozšírilo sa po svet
tisíce výhonkov.

Hl'adám nit' Ariadny,
nech ma zavedie k semienku,
z ktorého vzišli
a rozmnožili sa záhrady mojich predkov,
pradedov, dedov a starých otcov.

Hl'adám po hrbol'atých cestách
hegajúce sa vozy,
čo nás zo stráni a dolín
Fatier, Gerneru a Tatier
priviezli pod večným slnkom
na nové polia.

Vyzývam všetkých
pokrvných príslušníkov
nášho rodného slova,
aby aj v tvrdých hrudách
chránili
tie naše najdrahšie semienka.

9. Kitárom reszkető karom

11/5.

Kitárom reszkető karom Ismeretlen szerző

ki - tá - rom resz-ke - tő ka-rom o - lei - ni föl - de-det , re -
 á zá - por-ként hul - la - tog fi - ú - i köny-nye - set. Szű -
 lőt - tül-ben cea - let - ko - zál te hű i - gez va - lál ha-zám, ha -
 zám, ha - zám, ha - zám, Sze - gény ma - gyar ha - zám.

Hogy álmom csendesebb legyen hazám határin túl,
 Maroknyi port viszek velem síromba vánkoslul,
 Amig koporsóm eltakar, leszek külhonban is magyar.
 Magyar, magyar, magyar.
 Külhonban is magyar.

10. Szent István királyt ezer év óta változatlan hittel tiszteli az ország népe, társadalmi és műveltségbeli különbség nélkül. Példátlan jelenség ez.
 Alig van ezer évvel ezelőtt élt államalapító uralkodó, akit személy szerint ilyen változatlan következetességgel tiszteln egész népe. Történelmünk elképesztő fordulatai, tragédiái, változásai ellenére Szent István mindig megmaradt jelképnek.

11. Somogyvári Gyula: Új ének Szent István napján

Akik feléd mosolyogva néznek,
 erőben, hitben, ifjan, rendületlen:
 ez a te néped, glóriás király!

Úgy állsz fölöttünk, mint a szikla szál,
 mely fölemelte homlokát az égig,
 hogy évezredek során lásson végig,
 vajjon az utunk merre kanyarog,
 hogy el ne vétsük, éjben, zivatarban,
 mert nehéz út ez.

Egyszer sziklakatlan,
 majd meg hajnalló, napfényes orom,
 rajta veríték s vérhullás a vám
 más nemzet százszor összerogyna tán –
 de örök út!

S mi járjuk, magyarok,
 és megújulunk rajt, a szenvedésben,
 száz sebünk van és nem halunk meg mégsem,
 mert áll a köszál, lépteink vigyázza:
 Isten vitéze, Isten óriása
 s a homloka vak-éjben is ragyog,
 hisz koronázzák fénylő csillagok!

12. Szózat

AKNAI RITA pedagógia szaktanár
II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola
Nagykőrös

Jellemnevelés és tehetséggondozás a putnoki leányiskolában

Napjaink pedagógiai gyakorlatának központi kérdése a minőségbiztosítás, a pedagógiai munka hatékonyabbá tétele, az elmélet és a gyakorlat összehangolása. Nem új gondolat ez, hiszen az iskola régebbi korokban is mindig társadalmi igényeket elégített ki. Ennek alávetve alakult az oktatáspolitikai, a nevelésügyi, s jöttek létre a pedagógiai dokumentumok, amelyek a tanító-nevelő munka alapját képezték. Hatékonyan működő iskola pedig csak ott alakulhatott ki, ahol az oktatáspolitikai szándékai találkoztak a szülők és a gyermekek, valamint az iskolafenntartók igényeivel.

A 20. század húszas, harmincas éveiben számos iskolatípus szerepelt a magyarországi oktatásügy palettáján. Középfokon az általánosan képző középiskolák mellett léteztek szakképző intézetek is. Természetesen ezek külön fiú, illetve leányiskolák voltak. Kutatásaim során a *putnoki gazdasági felső leánynevelő intézet* működését vizsgáltam, amely iskola korabeli története jól példázza a két világháború közötti időszak oktatási és nevelési eszméinek megvalósítási lehetőségeit s ezek beteljesedését.

A Gömör megye déli területén elhelyezkedő kisváros, Putnok fekvése lehetővé tette, hogy ott a gazdasági ismeretek továbbadására alkalmas tangazdaság jöjjön létre. Az intézmény működésének előtörténete volt a századelőn az a bő tízéves időszak, amikor is a helyi lakosság igényeit tanfolyamok szervezésével próbálták kielégíteni a településen, amelyek során a szőlő-, zöldség- és gyümölcs termesztést, valamint a gyümölcsfeldolgozás módját oktatták a putnokiaknak, mígnem 1913-ban létrejött a Háztartási Iskola, amely 1922-ig létezett. Ezt az intézményt váltotta fel a már tantervében és felszereltségében is korszerű *gr. Serényi Béla Gazdasági Felső Leánynevelő Intézet és Gazdasági (Háztartási) Szaktanácsadó Állomás*. Az intézmény európai mércével mérve is egyedülálló volt a maga nemében, hiszen hozzá hasonló csak Belgiumban létezett. Feladata az oktatáspolitikai által megjelölt célok megvalósítása volt. A kor közoktatásának miniszterei ezidő alatt Klebelsberg Kunó és Hóman Bálint voltak. Kultúrpolitikájuk igen hasonló volt: a nemzetnevelés és a keresztyén vallásos érzület kialakítása képezte oktatáspolitikájuk alapját. Céljuk a nemzeti egység megteremtése volt, nemzeti és hazafias érzelmekre alapozva. Az ehhez vezető eszközt az oktatásban látták, ezért nagy gondot és jelentős anyagi eszközöket fordítottak a kultúra továbbadására.

Ezen eszméknek megfelelően alakította ki programját a putnoki intézet is. Ebben központi helyet foglalt el az „**ideális magyar asszony**” kinevelése, valamint a vallási-erkölcsi és nemzeti szempontok, a hazafias érzés erősítése. A takarékoság szintén elsődleges szempont volt a képzés során, a nemzetgazdaság építése érdekében. Célkitűzéseit az intézmény így fogalmazta meg: „Az intézet célja a hazának munkás, jellemes, kötelességtudó honleányokat, a társadalomnak művelt asszonyokat nevelni, az elhanyagolt családi tűzhely iránti szeretetet ápolni, a leányifjúságot természetes hivatásában megtartani, hogy majdan szerető anyák, jó feleségek, kitűnő háziasszonyok váljanak belőlük.” Klebelsberg Kunó kultúrpolitikájának középpontjában a középosztály állt. A

putnoki bentlakásos gazdasági iskola ennek megfelelően a középosztály, de még inkább a felső osztály intézményévé vált. Az intézet nevelési céljai nem csupán a tantervben, az elméleti és gyakorlati foglalkozásokon jelentek meg, hanem alátámasztották azokat az iskolában működő egyesületek is, amelyek egyben tág teret biztosítottak a növendékek tehetségének kibontakoztatásához is.

Nem egyedülálló jelenség ez akkoriban. Putnokon is számos más, iskolán kívüli egyesület működött a 20. század első felében (Kereskedelmi Kör, Kalot, Mária Kongregáció, KIE, SDG, Egyenlőségi Kör, Putnoki Iparosok Önképző és Sportegyesülete). A gazdasági intézet egyesületi mintegy leképeződései voltak a városi egyesületeknek. A harmincas években négy ifjúsági egyesület működött az iskolában. Ezek közül kettő — a Mária Kongregáció és az SDG Collégium — a vallásos nevelést kívánta előmozdítani. A Mária Kongregáció (mely először a jezsuita iskolákban jelent meg a század második felében) korszakunkban, amikor a kultúrpolitika egyik elsődleges törekvése volt a keresztyén érzület, vallásosság kialakítása, nem véletlenül élte reneszánszát. „Reális vallásosságot igyekeztünk elmélyíteni” — írta T. Páter Erzsébet putnoki tanár az 1937/38. évi Értesítőben. A kongregáció tagjai heti rendszerességgel tartották összejöveteleiket a város hitoktatójának vezetésével. A növendékek feladata volt a templomot vásáramponként virággal feldíszíteni és részt venni az ájtatosságokon. A tagok járatták a *Mária Kongregáció* c. folyóiratot.

Az intézetben működő másik vallásos egyesület volt a Soli Deo Gloria Collégium. Az első SDG csoport 1921-ben alakult meg néhány református teológus kezdeményezésére Budapesten, s 1951-ig több ezer tagot számlált. A középiskolai és az egyetemi ifjúságot célozta meg ez a hazánkban működő egyesület, melynek tagjai az élet alapvető és aktuális kérdéseire vallásos szemszögből keresték a választ. Az egyesület célja Putnokon is az volt, hogy az intézetből kikerülő lányok alkalmassá váljanak a gyülekezeti munkára. Összejöveteleiket hetente tartották, lelkipásztori vezetéssel. A csoport szabályokat alkotott, amelyeket magukra nézve kötelezőnek tartottak. A pontosság, a becsületesség, az áldozatkészség, a református életvitel voltak a szabályok alappillérei. Az egyesület az 1937/38-as tanévben 19 tagot számlált, ami a református hallgatók kétharmadát jelentette.

A vallásos, az egyházaknak befolyást engedő egyesületek mellett az intézménynél léteztek saját irányítású csoportjai is. Ilyen volt a Zrínyi Ilona Önképzőkör. Munkáját kettős cél vezérelte: egyrészt a tehetséggondozás, másrészt a világnézetű nevelés. Az 1937/38. évben két gondolatkör alapján dolgoztak, készítettek írásokat, tartottak felolvasásokat. Ez a két gondolat a szociális lelkiismeret kialakítása, illetve az élet hétköznapi szépségeinek, csendes örömeinek megragadása volt. Az év során vitagyűléseket szerveztek, amelyeken az előre meghatározott témákról beszélgettek. Ezek alapján születettek meg a dolgozatok. Többek között a következő, címükben is sokatmondó írások születtek: „Emberséges embernek lenni”, „Törvények a román irányított gazdasági rendszerben”, „Isten, ember és természet”, „Hogyan tehetem az otthonomat igazi otthonná?”, „A zene mint élmény”, „A könyv mint jóbarát”. E korabeli dolgozatok jól mutatják, hogyan mélyült el az az ismeret, amelyet a növendékek az iskolai foglalkozásokon szereztek. Ezeket az ismereteket valóban fontosnak érezték, hasznosnak tartották, s ezáltal fontos értékekkel azonosultak. A növendékek közül választott önképzőkör elnök gyűlésmegnyitó beszédeiben az emberies érzés, a családi élet jelentősége, az élet apró örömei, a természet szépsége, haszna és védelme vezérmotívumok köré fűzte gondolatait.

Az önképzőkörnek volt tisztikara is: elnök, alelnök, titkár, jegyző, aljegyző, pénztáros, háznagy és könyvtárosok segítették a kreatív munkát. Felügyeletüket egy tanár vállalta. Az önképzőkör az évek során rendes és ünnepi gyűléseket szervezett. Ezeken az alkalmakon beszédek, versek, dolgozatok, kar- és szólóénekek, zongoradarabok hangzottak el, esetenként táncokat mutattak be. Részt vettek a település ünnepi műsoraiban, így a március 15-i megemlékezéseken, valamint a május 9-i hősök ünnepén. Kiténik tehát munkájuk sokszínűségére.

Az intézetnek más programjai is voltak, amelyek nemcsak a leányok jó közérzetét, de a tehetségek kitűnését is biztosították. **Gobbi Hilda** — aki maga is az intézet növendéke volt — visszaemlékezésében azt írta, hogy két dolgot szeretett meg Putnokon: *a virágokat és a színházat*. Az iskola mindig talált alkalmat színházi előadások szervezésére. Ilyen volt a Mikulás-nap, a karácsony, a farsang vagy a japán est megrendezése, melyeken tombolasorsolás is volt. Ezeken a bemutatókon maguk a növendékek szerepeltek.

A szabadidő kellemes eltöltésére is remek lehetőségeket biztosított az intézmény. Ezek között sportolás és művelődés szerepelt. Az egészséges életmódra nevelést segítette a reggeli torna, valamint a kirándulások. Lehetőségük volt a leányoknak a teniszcserre, télen korcsolyázásra. Különórát szülői engedéllyel vehettek, ezek keretében zongorázhattak és nyelveket tanulhattak. Érdekes színt adott volt az iskolának az Ifjúsági Vöröskereszt-csoport, amelynek munkája szinte azonos volt a városi „Ínségbizottság” munkájával. Szociális érzékenységről adott számot az intézet, amikor létrehozta ezt az egyesületét. Az IVK-nak minden diák tagja volt, a tervező és szervező munkát szintén egy tisztikar (tanárelnök, ifjúsági elnök, alelnök) végezte. Az ifjúsági elnök tiszte volt előadásokat tartani egészségügyi vagy szociális kérdésekről. Ezen előadások hallgatása közben a diáklányok kézimunkáztak, varrtak. A tagok anyagilag is hozzájárultak a szegények sorsának javulásához, havi 10 fillérrel. A szegények felkutatására környezettanulmányt végeztek, majd gyűjtéseket szerveztek. Az árvízkárosultaknak így tudtak meleg ruhát, cipőt, harisnyát, s a növendékektől összegyűjtve cukorkát, aprósüteményt osztani. Ezen túl vásárokat is szervezett a csoport, karácsonykor szeretetcsomagokat vittek több családnak. A szegényházat is rendszeresen látogatták a leányok, karácsonykor bort, kalácsot ajándékozva. Néhány leány elsősegély-tanfolyamot is végzett, a körorvos előtt tettek vizsgát. A növendékek feladata volt még a szegénykonyhán az ebéd kiosztásában való segédkezés februártól húsvétig. Több mezítlábás kisdíákot „talpalási segélyben” részesítettek. A Vöröskereszt-csoport igen gazdag és áldásos tevékenységet fejtett ki. Felébresztette a növendékek szociális érzékenységét, igyekezett megszerettetni velük a szociális munkát, felhívta figyelmüket az egészségügyi problémákra.

Az ifjúság nevelése, tehetséggondozása tehát igen sokszínű volt, az önművelésre a lányok bőségesen kaptak lehetőséget, s ezzel élni is tudtak, miként azt az intézmény fennmaradt dokumentumai bizonyítják. Bár a putnoki iskola példaértékű volt a gazdasági képzés, a tanterv, a felszereltség és a nevelés tekintetében, s valóban elmélyítette azt az ideológiát, amit a korabeli kultúrpolitika kijelölt, mégis konzerválta a leányok és fiúk közötti különbségeket. Ezt tükrözi az intézményben folyó oktatás tartalma, nevezetesen a női munkák — háztartási, konyhai, gyermeknevelési ismeretek és a kézimunkák — fontossága, valamint a továbbtanulási lehetőségek. Ennek ellenére a statisztikák szerint az itt végzett növendékek az életben jól megállták a helyüket, az elsajátított elméleti és gyakorlati ismeretek és a nevelés során szerzett készségeket alkalmazni, kamatoztatni tudták. A visszaemlékezések szerint a növendékek között találunk orvosasszisztenst, virágkertészt, vendéglátóiparban dolgozókat vagy olyan hölgyet, akinek divatszalonja volt, sőt előadóművészeket vagy a rádió alkalmazottját is. Ezek az életpályák mutatják meg igazán, mennyire hasznos és sokoldalú képzést nyújtott növendékeinek a putnoki iskola. Ezek az eredmények nyilvánvalóan nem mutatkoztak volna meg, ha a diákköri munkára, az önművelésre, önszerveződésre nem nyílt volna lehetőség. Hiszem, hogy van miből példát merítenünk ma, amikor iskoláink megújulása oly fontos feladat. Szükségünk van elődeink példájára, melyek közül kiemelkedő volt a Serényi Béla által létrehozott, hivatástudattal rendelkező tanítók, tanárok által vezetett s intézményüket szerető és tiszteletben tartó diákokat felnevelő putnoki gazdasági iskola.

DR. OLÁH JÁNOS főiskolai tanár
SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kara
Szeged

Bonnie Remsberg – Antionette Saunders: Gyermekeink és a stressz

Újabb nemzetközi hírnévre szert tett könyvet jelentetett meg a Pont Kiadó hozzáférhető áron, szép kiadásban.

„Ezt a könyvet azzal a reménnyel írom, hogy segítsek a gyerekeknek és szüleiknek felismerni és legyőzni a stresszt. Amióta elkezdtem gyerekeket oltatni a stressz felismerésére és kezelésére, sok-sok embertől hallottam: de hisz a gyerekek nem is jellemző a stressz! Ezek az emberek bizonyára nem ismertek igazán egyetlen gyereket sem. Amikor a stresszről beszélek a gyerekeknek, soha sem kellett megmagyaráznom, mire gondolok. Nem kell meggyőznöm őket. Lehet, hogy arról beszélnem kell, hogy ténylegesen hogyan hat testükre a stressz, hogyan okoz nekik fejfájást, hasfájást. De ha egyszer megtalálták a kapcsolatot, megértik azt is, hogyan tehetnek valamit jobb közérzetük érdekében. Tudják, náluk is jelentkezik a stressz; azt kell megtanulniuk, hogyan kezeljék” — írta Antionette Saunders, a jeles pszichológus (Bonnie Remsberggel közösen formába öntött) könyve előszavában. Ez a nagy szakmai tapasztalattal és hozzáértéssel, de ugyanakkor közérthetően megfogalmazott kézikönyv nem csupán „felkészíti” a szülőket (és mindazokat, akik gyerekeket nevelnek) a stressz okainak felkutatására és megértésére, hanem kitűnően használható gyakorlati tanácsokkal is szolgál a leküzdésére. Ez a könyv valóban partnernek tekinti a szülőt, és magát a gyereket, akit fel kell készíteni arra, hogy egy fergeteges ritmusú bonyolult világ kihívásaival szembenézhesen. Egészen egyedi módon: a gyerekekhez szól (a velük foglalkozó felnőtteken keresztül) ez a sikeres és hasznos könyv, amelyet most a magyar olvasó is kezébe vehet jutányosnak mondható áron.

A könyvet áthatja a szeretet, mely a legjobb fajta szeretet: itéletmentes, nem kritikus, hanem támogató szeretet, olyan, mint a szülői szeretet. Ez azt mondja a gyerekeknek: „szeretlek hallgatni téged”. Ez az a fajta szeretet, amelytől gyermekeink önmagukat elfogadó, önmagukkal elégedett emberekké válnak, mert olyan gyerekek lesznek, akik jól érzik magukat a bőrükben, képesek bármivel megbirkózni, ami előfordulhat életükben.

Ebben a könyvben minden gyakorlat arról szól, hogy vegyük komolyan a gyerekeket, mutassuk ki, hogy szeretjük őket. A gyakorlatok megkönnyítik a gyerekekre való figyelmet, hogy a szülő (nevelő) könnyen átadja nekik azokat a készségeket és hozzáállást, amiktől jobban érzik magukat, egészségesebbek lesznek. Olyan gyerekek, akik életrevaló felnőttekké válnak, akik tudják, hogyan győzzék le a stresszt. Jó verssel, mint mottóval indít a könyv:

Betegség

„Nem tudok iskolába menni ma én” —
Mondta egyszer a kicsi Peggy Ann McKay
„Mumpszom van és kanyaróm,
Sebem, kiütésem, lila foltom.
A torkom száraz, a szám meg nedves
Most készül megvakulni a jobb szemem.

Két mandulám, mint óriási kő,
 Megszámoltam, van tizenkét bárányhímlőm,
 És még valami, ami már tizenhét,
 Nem gondolod, hogy arcom kicsit kék?
 A lábam béna, a szemem lila —
 Ez nem lehet más, csak influenza.
 Zihálok és fulladok, köhögök és tüsszögök,
 A bal lábam egész biztos eltörött —
 Fáj a csípőm, ha mozgatom az állam,
 Megrándult a bokám és behorpadt a hátam,
 Úgy érzem, leszakad a derekam.
 Hőmérsékletem harminckilenc-három.
 Agyam összement, nem hallok semmit sem.
 Van egy nagy lyuk belül a fülemben.
 Szálka van a körmömben és a szívem — Mi?
 Mi van? Hogy is mondtad?
 Azt mondtad, hogy ma ... hogy ma szombat van?
 Ja, akkor szia, a játszótéren várnak.”
 Shel Silverstein

A könyv által adott tanácsok megfogadása után, a gyermekeket biztosan nem fogják jellemezni a fenti tünetek. A kötetet minden pedagógus és szülő kezébe ajánljuk, jó lenne, ha az iskolai könyvtárak is beszereznék több példányban. A szakemberek számára is imponáló a kötet végén felsorolt amerikai szakirodalom.

PONT Kiadó, H-1300 Budapest 3, Pf. 215. (1260 Ft)

NANSZÉKNÉ DR. CSERFALVI ILONA
 főiskolai tanár, a neveléstudomány kandidátusa
 Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
 Debrecen

Könyv az önismeret sarkpontjairól

A kötet két szerző, *Koncz István* és *Kovács József* munkája, hét fejezetre oszlik, átfogva a téma kutatási területeit. Gazdag szakirodalmi ajánlással is él. A fejezetek további részfejezeteket tartalmaznak, amelyek az önismeret sajátosságaira, illetve az optimális önismereti szint kialakításához és a további tennivalókhoz adnak támpontot.

Simon Katalin, a szerkesztő, impozáns bevezetőjében arra hívja fel az olvasó figyelmét, hogy az én-erős személyiség megteremtésének fontos feltétele a reális önismeret kialakítása, melynek szükségét egyre több ember érzi és elismeri. Az önismereti készségek kialakulása, önmagunk mind tökéletesebb megismerése és megértése sokirányú, bonyolult és hosszú folyamat eredménye. A kutatások bizonyítják, hogy az egészséges fejlődéshez nélkülözhetetlen a szociális környezet erősítő szerepe. Az önértékelési szint kívülről történő befolyásolására leginkább a pedagógus alkalmas: tanítványairól kialakított véleményének és kapcsolatának minőségén túlmenően tudatosan szervezett személyiségfejlesztő tevékenységével.

A kötet két kandidátusi disszertáció alapján mutatja be a 10-18 éves korosztály önismereti — önértékelési szintjének sajátosságait és fejlesztésének mai lehetőségeit, miként erre az új tantervi koncepciók ösztönöznek.

Az önismereti igény növekedését indokolják a társadalmi- és életfeltételek, a különböző szokásokkal, értékekkel, életformával történő szembesülések, a gyarapodó — kezelendő indulatok, az érzelmi feszültségek, konfliktusok, összeütközések. A nevelési gyakorlatot segítő pedagógiai szakírók megegyeznek abban, hogy az *én fejlődése* központi problémája nemcsak a személyiségfejlődésnek, de az egész iskolai nevelésnek is.

A téma elméleti háttérben elsősorban az önértékeléssel összefüggő fogalmak jelennek meg. A kiemelt szakirodalmi művek e kulcsfogalmak szerves kapcsolatára utalnak. A kialakult önismertet magába foglaló éntudat és az önértékelés az öntudaton alapul, mely feltétele az önismeretnek. A megismert és elfogadott, változtatásra ítélt kép az elképzelt és megvalósításra kerülő képpel együtt alkotja az énképet.

A szerzők a szakirodalom figyelembevételével bemutatják az önismeret fejlődését, s a videomagnót mint önismeret-fejlesztő tükröt értékelik. Ebből erednek alapkérdéseik is: mennyire vonható be a videomagneton a 14-18 éves tanulók önismereti szintjének feltárásába, önismeretük fejlesztésében? Mely lehetőségeket tudunk a videotechnika alkalmazása során önismeret fejlesztésére használni? Milyen mértékben lehet alkalmazni önismereti metódusokat, játékvariációkat a serdülő ön-azonosságának stabilizálásában, „erős-énű” felnőtté fejlesztésükben?

A vizsgálatok célja az volt, hogy feltárják a gyermekek önismereti szintjének, önmagukról alkotott képének jellemzőit, illetve azt: hogyan lehet segíteni a tanulók önmeghatározását, dinamikus én-kép feltárását, önmegismerési és önnevelési tevékenységük tudatos fejlesztését.

Kutatói módszereikben szerepelt az önjellemzés, a társak jellemzése, „milyennek ismered magad?” — önismereti kérdéssor, önképezés 12 tulajdonság alapján, a tulajdonságiskola, a Radnai-féle rangsorolási eljárás és a Rawen-teszt.

A könyvből megismerhetjük a 10-18 évesek önismeretének sajátosságait, ebben a 10-14 évesek önképét, társképét, szülői és tanári képét, valamint valamit a 10-14 éves korosztály önismereti és önértékelési szintjét. További információhoz juthatunk a 14-18 évesek önismereti térképéről s a fejlesztés eredményeiről.

A pedagógusok, a tanító-tanárjelöltek a hetedik fejezettel gyarapodhatnak igazán, ahol ajánlások jelennek meg az optimális önismereti szint kialakításához. A 10-14 éves korosztály egyéni tennivalóit, a szülők és pedagógusok, valamint a referencia-csoportra háruló feladatait ismerhetjük meg. Megtanulhatjuk a videós fejlesztő eljárásokat 14-18 éves korban, a szükséges légkör kialakulását segítő módszereket, de válogathatunk az önismeret-fejlesztő gyakorlatokból is.

A könyv rendkívüli érdeme, hogy jól kapcsolódik össze benne az elmélet és a gyakorlat, s megmutatja, hogy mindez hogyan realizálódhat a pedagógiai folyamatban, hogyan alkalmazhatjuk a folyamatos és rendszeres pedagógiai munkában, a tanulók fejlesztésében.

A tennivalókban megfogalmazódnak azok az igények is, hogy az egészséges önismereti szint kialakításában mit tehetnek a pedagógusképző intézmények, a pedagógusok és a szülők.

A kötet nyomán mindenképpen érdemes újragondolnunk az iskolák pedagógiai munkáját, a szülők nevelési módszereit, a tanár-diák viszony alapvető kérdéseit.

Jubilál a Technikatanárok Országos Egyesülete

Már a nyolcvanas évek végén világossá vált, hogy változások várhatók nemcsak a mindennapi életünk és a politika, a gazdaság területén, hanem a közoktatás is reformtörekvések színteré lesz.

A technikát tanító pedagógusok, a központi műhelyekben dolgozók és a felsőoktatás tanárai ezért közös erővel hozták létre 1990-ben az önkéntes és az általános célokért tenni akarók számára a Technikatanárok Országos Egyesületét (röviden TOE-t).

Szinte most volt, mikor az első Hírlevél megfogalmazta a tanárok állásfoglalását a technika tantárgy mellett, hangsúlyozva, hogy bármilyen változás történik is, a közoktatás kötelező tárgyai közül a technika nem hiányozhat.

Az elmúlt tíz év alatt a TOE kiállt a tantárgy mellett országos fórumokon, a sajtóban, és nem riadt meg a mindenkori miniszter, illetve a főosztályvezetők megkeresésétől sem. Ennek a kitartó munkának az eredménye lett az, hogy a technika tantárgy ma is kötelező.

A TOE elnöksége 2000 szeptemberében a megalakulás 10. évfordulóján „Jubileumi Hírlevél” címmel tájékoztatót szerkesztett és jelentetett meg. Ebben dr. Kiss Sándor főiskolai tanár, főigazgató-helyettes a TOE alapító tagja (és elnökségi tag ma is) röviden leírta az elmúlt évek történetét, megemlékezve a rendszeresen szervezett közgyűlésekről, konferenciákról, a végzett munkáról. Kiemelte azoknak a pedagógusoknak, a technika oktatásáért tenni akaróknak a nevét, akik valóban élen jártak az egyesületi munkában országsszerte (s talán ma már a megérdemelt nyugdíjas éveiket töltik).

Az emlékezés után a hírlevélben a tagszervezetek feladatvállalását mutatták be a területi vezetők. Így röviden bepillanthattunk a rangidős debreceni szervezet munkájába, valamint képet alkothattunk a veszprémi, a szolnoki és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közösségek aktív hétköznapijairól.

A technikaoktatásban mindig „lényegi kérdésként jelentkezett a tanulók által megmunkálandó anyagok folyamatos és rendszeres biztosítása. A tantárgy sikeressége függött attól, hogy az anyagelőkészítést az iskola hogyan tudta megoldani.” Ebben volt és van ma is fontos szerepük a központi műhelyeknek, melyek jelentősége akkor is nő, ha számukat csökkenteni igyekeznek. Ezt mutatja be a hírlevélben röviden Székelyhidi István TOE elnökségi tag, központi műhelyvezető.

Felsorolásra, bemutatásra kerültek a hagyományos országos és helyi kezdeményezésre szervezett technikaversenyek is, remélve, hogy minél több iskola kap kedvet arra, hogy tanulóinak tudását bemutassa országos versenyeken is. Így került megemlézésre a Debrecenben rendezett technikatörténeti országos versenysorozat, az Országos Technikaverseny Veszprémben, az „Életvitel és gyakorlati ismeretek 2000” Békésen, illetve a „2000 év technikája és közlekedése” Szentesen.

Végül bemutatkozott a hírlevélben a „Technika az iskolában” c. TOE újság (Veszprém), mely országos lapként működve segíti és tájékoztatja a technikát tanító tanárokat.

A Technikatanárok Országos Egyesülete elnöksége az elmúlt 10 évben a technikaoktatásért tevékenyen dolgozó minden kedves kollégának, pedagógusnak ezúton is köszönetét fejezi ki. Hívjuk várjuk azokat az aktív tanárokat, akik az egyesületünket tagságukkal, véleményükkel, munkájukkal erősíteni szeretnék.

Egy – magába záró – élmény: a kábítószer

Félelem, kudarcok, reményvesztettség — talán ezt is szeretnénk feledni, amikor elkezdünk játszani. S az öröm, az izgalom keresése különös utakra vihet bennünket. A feloldódásról, egy másik világba való vágyakozásról mára sokunknak cszébe jut a kábítószer is. Úgy tűnik, ez a fogalom benne van a mindennapjainkban, a gondolatainkban, mint egy megfoghatatlan és félelmetes jelenség. Talán a kamaszkor az, amikor a legmerészebbek vagyunk bejárni az ijesztő, de mégis csábító utakat. Az emberek örök kihívása. Lényének időn és téren kívüli dimenziója. Személyes boldogságát sejtí meg benne. Az erre vezető utat sokan a kábítószer segítségével akarják bejárni.

De mi is a kábítószer, mely a menekülést, a félelmet s a boldogság ígérétét is jelentheti? Mit rejt magában ez a jelenség? E tétova kérdésekre a válasz mindannyiunknak más és más lehet, amit elsősorban talán magunknak próbálunk megfogalmazni. A válaszkérés önmagunk egy bizonytalan részének a megértéséről szól, aminek a feltárásában segíthet egy mostanában megjelent, e témával foglalkozó könyv.

Schádné Zámolyi Judit—Urbán Zoltán—Dr. Veres Tibor: A kábítószer-problémákról szülőknek című könyve a kábítószer-jelenséget három nézőpontból, három szakterületről figyeli meg. A szerzők elsőként az emberre kérdezznek rá, hogy ki s miért dönthet a kábítószer-használat mellett. Ennek a kérdésnek a megközelítéséről szól az első fejezet, melyben egy „sokat látott” pszichológus és egyben nagymama tapasztalata vezeti az olvasót. A pszichológusnál figyelmével segítve végiggondolhatjuk az új élet megszületésétől egészen a serdülőkorig a gyermek és a szülők kapcsolatának a fejlődését. Az önállósulásig tartó folyamat a szülők és a gyermek közötti létező értékeknek az átalakulásáról is szól, melyet az író a mindennapokból vett példákkal világosít meg. Meglátatja velünk, hogy a növekvő gyermek és az aggódó szülő közötti konfliktusok megértése, feloldása mindkét fél számára segít megőrizni, illetve befogadni a szeretet biztonságának és értékének tudását.

A serdülő világban a kábítószer megjelenése többféle reakciót válthat ki a nevelőkből. Gyakran a félelem, a tehetetlenség érzése a titkolózáshoz vezet, és így csak később kerül előtérbe a segítségkérés. A kábítószer-jelenség vizsgálatával foglalkozó könyv szerzői az emberre — mint lehetséges kábítószer-használóra — való figyelem után második lépésként az e jelenséghöz kapcsolódó társadalmi következményekre, megoldási lehetőségekre kérdezznek rá. Arra keresik a választ, hogy mikor és hogyan jelenhetnek meg a rendvédelmi szervek (rendőrség, ügyészség, bíróság, büntetés-végrehajtás) a kábítószerrel kapcsolatba kerülő egyén életében, illetve mikor van még mód más megoldási forma választására (pl. pszichológus bevonása). Ennek a témakörnek a kifejtésére vállalkozott Urbán Zoltán a második fejezetben, aki a rendőrség lehetőségeit jól ismeri, és mindennapi munkája során gyakorolja is a kábítószer-problémák megoldását. Írásában bemutatja egy törvények, rendeletek, utasítások alapján dolgozó rendvédelmi szerv munkavégzését, és ezzel segítséget nyújt ahhoz, hogy a szülők, pedagógusok, barátok, ismerősök el tudják dönteni: a környezetükben megjelenő kábítószer okozta gondokra hogyan reagáljanak, mit tegyenek. Ebből a fejezetből megismerhetjük még a kábítószeresek terjesztésének leggyakrabban előforduló eseteit; megtanulhatjuk felismerni azokat a helyeket, ahol kábítószer-kereskedelem zajlik, illetve azokat az embereket, akik ezzel foglalkozhatnak.

A kábítószer-jelenség harmadik kapcsolódó halmazaként „A kábítószer-problémákról szülőknek” című könyv írói vizsgálódásuk tárgyává magát a szert teszik. A leggyakrabban előforduló kábítószerfélésekről és azok veszélyeiről szól a harmadik fejezet, melyet dr. Veres Tibor ismert meg az olvasóval. A témát áttekinthetővé alakító csoportosításoknak köszönhetően eligazodhatunk a többféle kábítószerfajta és azok eltérő hatásai között. Megtudhatjuk, hogy a gyakoribb kábítószeres és kábítószerpótló anyagok előállításához melyek a szükséges alapanyagok, és feketepeciaci forgalmazásukkor milyen formában fordulnak elő a leggyakrabban (por, folyadék, tabletták, bélyeg stb.). E megjelenési formákat a könyv végén színes fotók is bemutatják.

A ma emberének életében — valamilyen módon — megjelenő kábítószer nem hirtelen gyorsasággal elterjedő, addig ismeretlen jelenség. Földünk népei évezredes hagyományokkal rendelkeznek a kábítószer-fogyasztás területén. Gyógyászati feladatai mellett a kábítószer használata arra is eszköz volt, hogy egy közösség (vagy a közösség érdekében erre felkészített közösségi tag) vallása gyakorlásának szertarásaiban megélhessen egy olyan függőségi kapcsolatot (istenekkel, szellemekkel szemben), melynek segítségével megérti feladatát, helyét a világban, illetve választ kap a felmerülő problémákra. A kapcsolatteremtés fontossága, a visszajelzés igénye egy „magasabb rendű” világból, úgy tűnik, ősi szükséglete az emberi fajnak. Egy tekintéllyel való kapcsolat, a szeretet „mélységes / magasságos” tapasztalatának megélése vélhetően a mai kor emberének is meghatározó élménye emberségének kiteljesedése, személyes boldogságának megtalálása útján.

„A kábítószer-problémák szülőknek” című művet ajánlom mindazoknak, akik információt akarnak gyűjteni a problémával kapcsolatban — mely ismeretek a nevelői tevékenység során jól hasznosíthatók —, vagy csak el akarnak gondolkozni a kábítószer-jelenség mögött meghúzódó kérdésekről.

Schádné Zámolyi Judit—Urbán Zoltán—Dr. Veres Tibor: *A kábítószer-problémákról szülőknek*) Printker Plus Rt. Kiadó, Szeged, 2000.)

BERECKINÉ GYOVAI ÁGNES

tanársegéd

SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

Szeged

A két Szendrei Emlékkönyve

A fenti címmel jelent meg egy új kiadvány, melynek írója és szerkesztője *Dombiné Kemény Erzsébet*. A könyv szerzője gondos kutatómunkával tárja fel *id. Szendrei Imre*, a volt Kalocsai Érseki Tanítóképző Intézet tanára, főszékesegyházi karnagy, valamint *ifj. Szendrei Imre*, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola docense, kétszeres Liszt-és Chopin-díjas zongoraművész életútját és gazdag munkásságát.

Id. Szendrei Imre (1887-1967) az esztergomi érseki tanítóképzőben végezte tanulmányait. Tanulmányainak elvégzése után Kulára került, ahol kántortanítói állást vállalt. Az I. világháború idején rövid katonáskodás után hadifogolyként zongorahangolói munkát vállalt. Viszontagságos évek után került vissza Kulára, ahol kántortanítói munkáját folytathatta. 1920-ban költözött családjával Kalocsára. Gróf Zichy Gyula érsek kinevezte a főszékesegyház oktatójává, ahol 1957-ig dolgozott. Hosszú betegség után 1967-ben Baján halt meg.

Id. Szendrei Imre gazdag életművet hagyott maga után. Pedagógiai munkásságát fémjelzik az 1928-ban megjelent Gyakorlati és elméleti új énekiskola c. tankönyvek, melyeket katolikus polgári leányiskolák számára írt. 1931-ben a tankönyvsorozat második kiadása is megjelent. *Id. Szendrei Imre* zeneszerzéssel is foglalkozott. Komponált orgonára, egyházi énekeket dolgozott fel, valamint polgári iskolák számára dalfeldolgozásokat írt.

Ifj. Szendrei Imre (1926-1983) Kalocsán született. Édesapja már korán elhatározta, hogy fiából muzsikust nevel. Ennek szellemében nevelte és taníttatta. *Ifj. Szendrei Imre* Kalocsán végezte tanulmányait, majd Budapesten a Zeneakadémián Szegedi Ernő tanítvány lett. 1954-ben – kitűnő eredménnyel zongoraművészi diplomát nyert.

A szegedi Tanárképző Főiskola Ének-Zene Tanszékére került 1955-ben, ahol 1969-ig tanított. Szeged zenei életébe is bekapcsolódott. Szerepelt főiskolai rendezvényeken, filharmóniai és jótékonyági koncerteken. Nagyon sok zenei versenyen lépett fel külföldön és idehaza egyaránt. 1969-től a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán folytatta munkáját. Sok külföldi meghívásnak tett eleget. Utoljára egy németországi fellépésre készült, de váratlanul meghalt 1983-ban. Kalocsán temették el.

A könyv bevezetőjében dr. Békési Imre egyetemi tanár emlékezik egykori tanáira. A két kiváló kalocsai művész munkásságát méltatják Sáfrán Károly és Szegedi Ernő visszaemlékező szavai is.

A könyvből megtudható, miként alakult meg a Szendrei Imre Alapítvány, valamint jelenlegi működéséről is információt kap az olvasó.

Az alapítvány célja, hogy támogassa a Kalocsai Egyházmegye (Baján működő) Kántorképzője és a Liszt Ferenc Zeneiskola eredményes növendékeit, ezáltal emelve a zenei oktatás színvonalát.

Ajánlom minden olyan zenebarát figyelmébe ezt a könyvet, akik szeretnék ápolni és megőrizni zenei értékeinket.

Ez a kiadvány a kalocsai zeneiskolában szerezhető be, amely egyben az alapítvány működését segíti.

DR. DOMONKOS JÁNOS

Fővárosi Iskolaszaktanatórium

Budapest

Millenniumi olvasókönyv és daloskönyv kisiskolásoknak

A keresztény magyar állam 1000. és a kereszténység 2000. évfordulójára a családi olvasókönyvet és a daloskönyvet a millenniumi kormánybiztos felkérésére 127 ezer első osztályos tanuló kapta (kapja) kézhez: először 2000 tavaszán. Mivel a millenniumi ünnep 2000 januárjától 2001 augusztusáig tart, 2001 tavaszán valamennyi akkori első osztályos diák ugyancsak megkapja a közös tokba helyezett könyveket.

A munka lényege: nemzeti, magyar. Szükség van rá! Nemzetnevelő lendületet ad. Olyan feladatokat old meg, amelyek évtizedekre meghatározhatják több nemzedék gondolkodását. Őseink, hagyományaink mélyebb ismerete, nagyobb tisztelete. Nekünk, magyaroknak csak jót tehet, ugyanakkor az ország hírnevét pedig növeli. Nemzetközi érdeklődésre is számot tarthat – még a Trianon által elszakított testvéreink tömegein keresztül is.

A kétkötetes mű bevezetőjében Nemeskürty István Ravasz László református püspököt idézi: „Nekünk a nyelvünk nagyobb kincs, mint a földünk, mert régibb, s akkor is él, amikor a föld már nem a mienk. Nem nyelvünk olyan, mint mi, hanem mi vagyunk olyanok, mint a nyelvünk.”

A magyarság története során, hosszú évszázadokon át nem volt szükség a szent és a profán megkülönböztetésére. Isten felé forduló nép voltunk. Művészetünk (az ének-zene is), irodalmunk is ilyen volt. A szerzetesek, kolostorok terjesztették a kultúrát és annak szellemét. Az öntudatra ébredő magyar irodalom történetét olyan nevek fémjelezték, mint az istenes verseiben hitet tevő Balassi Bálint vagy Zrínyi Miklós.

Magyarország ezzel is méltó módon ünnepli fennállásának ezeréves évfordulóját: AZ EZER ESZTENDŐ kétkötetes, nagyszabású válogatás magyar legendákat, mondákat, elbeszéléseket, tréfákat és találós kérdéseket, verseket, elmélkedéseket, közmondásokat, tanulmányokat, magyar népi és egyházi énekeket, népi- és műdalokat tartalmaz.

A honfoglalás után kialakult magyar állam ezer éve a nyugati keresztény világhoz csatlakozva lépett az európai nemzetek közé. Amikor a később szentté avatott István elfogadta a pápai koronát, ő maga is a korabeli millennium jegyében lett a magyarok királya. Azóta élte át a Kárpát-medence máig fennmaradó magyarsága a maga ezeréves keresztény történelmét. E históriának foglalatja az olvasókönyv és a zenei anyanyelvünk sok évszázados értékeit őrző énekes kötet párja.

A két kötet szinte házi olvasmány. Az idősebb gyermekek, de a felnőttek részére is érdekes és vonzó, mert közérthető, s alkalmat teremt magyarságismeretük elmélyítésére, tárgyi tudásuk továbbfejlesztésére.

A hozzáértő műgonddal válogatott, korszakok szerint elrendezett, nemesveretű szöveggyűjteményben található szemelvények biztosan fölkeltik az igényt a bővebb tájékozódásra, a múltunkat s jelenünket feltáró értékes irodalom és örökéletű zenei hitvallásunk megbecsülésére.

Ebben hinnünk kell, mert nem illúziókat ringatunk: élni akarunk. Nem fogunk menni üres kézzel Európába! Visszük a magyar lelkiületet és az ezeréves megmaradást biztosító küzdeni tudást.